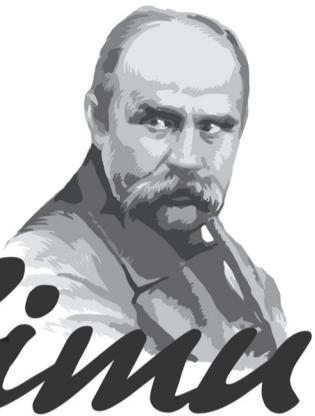

БАЛКАН

Прогвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВІК

17–18 (1121–1122), 29 квітня – 12 травня 2021

Щасливих Великодніх свят!

Вірмо в нездоланність Правди

Георгій ФІЛІПЧУК,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України, перший заступник голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка

Напередодні Великодня людська душа прагне вищого, чистішого, проте чутливі для кожного українця події часто позбавляють такого стану. Нас супроводжують: війна на Донбасі, окупований Крим, брязкання зброї Росією як у найреакційніші гітлерівсько-сталинські часи на кордоні з Україною і захлипання імперською піною, проголошуючи “дружнє послання” московитам, одурюючи вкотре людей і світ.

А в іншому кінці Європи, в Амстердамі, Україна з 2014 року продовжує закликати нідерландське правосуддя не допустити порушення Конвенції ЮНЕСКО і не передавати культурну спадщину України російській державі-агресору, опираючись “на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності”. “Скіфське золото” (565 музеїв предметів у кількості 2111 одиниць зберігання) є умовою назвою, оскільки це комплекс трьох історично-етнічних культур – скіфів, сарматів, готів, що висвітлює історію Криму протягом багатьох століть – від античної доби до епохи середньовіччя. Артефакти далеко не всі є золотими – бронзовими, керамічними, дерев'яними. Проте головне – ця

музейна епопея стала яскравим підтвердженням ведення Росією гібридної війни проти України на всіх фронтах. Правда, тут достатньо помітним є поєдання російських імперських зазіхань на “чуже” і продажна корисливість окремих голландців у мантіях. Незважаючи на невизнання Нідерландами анексії Криму, все ж і тамтешня “Феміда” зрошує своїх “тупицьких” і “вовків”, яких спокусив запах кремлівських “нафтрублів”.

Адже головуючий суддя Апеляційного суду Амстердама у справі “скіфського золота” впродовж останніх років здійсновав представництво інтересів російської компанії “Промнефтьстрой”, захищаючи фактично РФ, співпрацюючи з адвокатами, які представляли позицію кримських музеїв до російського Ермітажу.

Ці рецидиви юридичної казуїстики нагадують нам про приклади недалекого минулого, коли Європа мовчала, зраджуючи українців діяннями і байдужістю своїх бюрократів. Згадаймо Олександра Олесья, його пронизливо-болючу поезію про несправедливість, аморальність, черствість тих, хто мав би сповідувати християнські чесноти. Вірш “Пам’ятай”, написаний ним ще 1931 року, але й сьогодні є актуальним для сучасників, які зобов’язані вчитись так, як треба, засвоювати уроки звитяг, власних бід і пам’ятати, що “Коли Україна за право життя / З катами боролася, жила і вмирала, / І ждала, хотіла лише співчуття, / Європа мовчала...”.

Хіба такою б мала бути політика міжнародних інституцій – від ООН до вічно “стурбованої” Ради Європи, ЮНЕСКО, коли на очах усього демократичного світу агресор зухвало вивозить шедеври Айвазовського, проводить незаконні археологічні розкопки та присвоює знайдені цінності, знищує об’єкти культурної спадщини, зокрема в стародавньому Херсонесі, Ханському палаці в Бахчисараї, намагаючись вивезти експонати кримських музеїв до російського Ермітажу.

Хіба таке свавілля щодо спроби (упродовж 2014–2021 рр.) віддати Росії культурну спадщину України не є прямим і опосередкованим вивтом визнання частиною європейського істеблішменту анексії окупантами Криму та міста Севастополя? Хіба все це не нагадує непослідовну поведінку, неефективні рішення, безплідні дискусії Ліги Націй, заснованої сто років тому в Парижі, передусім у ставленні до українського питання? Чого лише варті її таємні “рішення” (вересень 1933 р.) з приводу Голодомору в Україні, які були безрезультатними деклараціями, не маючи реального впливу, чи безпомічні реакції на японську агресію проти Китаю (1931 р.), на італійську (Ефіопія, 1935 р.), на радянську (Фінляндія, 1939 р.), безсильство й угодовство у ставленні до агресії Німеччини та СРСР.

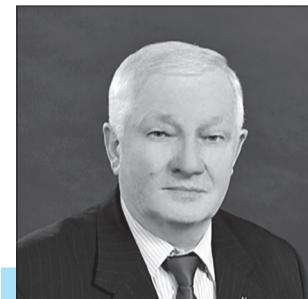
Закінчення на стор. 2

ГАЛИНА ДАЦЮК

4-5

ОЛЕГ ПОЛЯНСЬКИЙ

6

ВІКТОР ГРИЦЕНКО

8

ВОЛОДИМИР
МЕЛЬНИЧЕНКО

12-13

ДМИТРО ПОЖОДЖУК

15

Вірмо в нездоланність Правди

Закінчення. Початок на стор. 1

Цей жорстокий і повчальний урок ми вже сповна отримали, коли навіть трагедія мільйонів українців, замордованих геноцидом-голодомором, не заставила здрігнутися, не ставши правою, навіть співчуттям. Ці реальні загрози подібної політики і практики нікуди не поділися, а лише прикрилися новими декораціями, проте слова Святого Письма чутно: “Бережіться тих, які приходять до вас у овечій одежі, а всередині є вовками хижими”.

Але чого волати про поміч до чужого, до “всесвітніх” громадян, коли й самі здебільшого мовчазні, навіть ті, хто формально зобов’язаний захищати національні інтереси України. Хіба окреслена проблема стала предметним обговорюванням в українському парламенті, на “шустеро-ганапольсько-кисельовсько-гордонівських” телевізійних шоу-майданчиках, чи хоча б в затхлих кабінетах академічних інституцій? Інформаційний простір радше стане вмістницем для чергового політичного коміксу про “наукові звершення” одіозного Киви-депутата чи інших подібних непотребів. Зась цінностям, новим знанням, високим етичним учинкам та військовим звитягам, коли олігархічна обслуга запопадливо стається народ “сміттям годувати”. На цьому тлі актуалізуються думки, ідеї, ідеали тих, хто міг би бути нашим духовним осердям і духовною цілістю, орієнтиром для чину в цьому розгойданому, переповненому бідами і похіттю наживи, жорстокому і немилосердному світі. Я вкотре переводжу себе і спрямовую до думок Юрія Липи, шукаючи відповідей на пекучі питання дня сьогоднішнього.

Шайно (2021 рік) у київському видавництві “Центр учебової літератури” вийшла книга Юрія Липи “Призначення України”. Не подумайте, що замовили її освітні, культурні, інформаційні відомства чи видається за державною програмою “Українська книга” для багатотицьких (поки що) шкіл, університетів, коледжів чи бібліотек. Її наклад становить (до смішного) лише 300 примірників і то завдяки пані Марті Липі-Гуменецькій, що засвідчує низьку, на жаль, затребуваність суспільним загалом ідей цього визначного національного Прорвітника. А шкода. Адже ним добре “перекладаються” геополітичні, історичні, психологічні характеристики для розуміння українцями свого місця в світовому просторі. Уперше книга вийшла у Львові 1938 року, пізніше видавалася в Нью-Йорку 1953-го, нарешті 2007 року в Києві виходить **Всеукраїнська трилогія**, де представлені три праці (“Призначення України”, “Чорноморська доктрина”, “Розподіл Росії”), які висвітлюють оригінальну геополітичну концепцію Юрія Липи та показують історичні витоки України.

Як і в попередні часи, нас продовжують тривожити думки про український шлях, вічні питання “Куди йдемо?”, “Як?”, “За чим і з чим?” прямуємо туди. І чи прямуємо? В якому б ракурсі (філософському, політичному, культурно-історичному, духовному, соціальному, безпековому, ментально-психологічному чи ідеологічному) не розглядалися ці вічні національні запити, відповіді “даються” самим життям, існуванням нації. Оскільки вже яке століття над Україною завис дамоклевим мечем гамлетівський знак долі – “бути чи не бути”.

I от питання – бути чи не бути.

*У чому більше гідності: скорітись
Ударом долі і лягти під стріли,
Чи опором зустріти чорні хвили.*

У цьому шекспірівському монологічному закликі (переклад Юрія Андруховича) міститься сув’язь національних завдань, мети, ідеї, політичної вимоги, поклику до боротьби за власну долю і волю.

І потужним рефреном звучать слова Юрія Липи: “**Призначення України – є тільки в ній самій, її доля в її людях та в їх моральних і матеріальних засобах**”. Він є саме такою особистістю, що найкраще відповідає на багато сучасних запитів української дійсності. У згаданій праці він цитує Редьярда Кіплінга: “*внали народи тому, що не були приготовані. Нішо на світі – ні багатство, ні слава, ні таланти не заступить одного того, що є Законом понад усі закони: будь приготований!*”. Завжди. Повсюди. Перед усіма змінностями світу.

Будь *приготований*, коли, виховуючи Націю, обстоюєш національні цінності, освіту, культуру, інформаційний простір, безпеку свого народу; коли захищаєш від агресора і зайді рідну землю і свободу, бережеш історичну пам’ять і традицію своїх батьків; коли оберігаєш людей від наруги “молитися чужим богам, чужою мовою”; коли москвина-конокради, а правильніше сказати курокради, цуплять серед білого дня, зайшовши через вікна до хати, нажиті твоїм родом статки.

Не вір лжепророкам, не вір лукавим, не вір позірним братам, а лише в себе і свій народ. Це не були на вітер кинуті слова. За ними був чин Юрія Липи, який до 18 років, проживаючи в Одесі, 17-річним юнаком зі зброею пішов боронити Україну від білої і червоної орди, вступивши до Гайдамацької дивізії, пізніше до куреня Морської піхоти Збройних сил УНР, стає заступником командира одеської “Січі”, редактує українську щоденну газету, пише свої не за віком наукові, публіцистичні праці. Він стає одним із глибоких молодих дослідників геополітичної історії України, розширивши уявлення про державність України, починаючи з Боспорського царства і Митридата, високо оцінював наукові доробки Антоновича, Біляшівського, Хвойки, Щербаківського, Доманицького, які творили національну історію. Він писав про Володимира Антоновича як того, що “розпочав боротьбу з Росією і супоставляв динамітові військ московських варварів динаміт археології”. Липа ніколи не вірив у добрі наміри Росії і осуджував її аморальні вчинки, грабунки чужої історії. У “Призначенні України” він використовує описи професора з Кембріджу Е. Клерка: “Ось москалі приходять до Херсонесу, повного еллінських і римських будівель, не торкнутих досі ані татарами, ані навіть гунами. Ці варвари зайнялися своїм улюбленим за-

няттям – плюндруванням. Перекидали, розбивали, закопували і нищили все, чого досягнули і що послужило б до висвітлення старовинної історії цеї країни”. Ось приходять до Бахчисараю, – пише далі Липа, – де були не тільки арабсько-татарські, але й готські, еллінські й руські (старокиївські) будівлі. “Росіянини задоволили свою варварську наслоду руйнуванням, знищивши цілковітно цю столицю, не заставивши каменя на камені... В Керчі, зрівнявши з землею п’ятсот будівель (античних), вони дозволили збудувати близько тридцяти вбогих бараків”. Росіяни, як описує Клерк, закладають міни під античні храми, гаками розтягають мармурові блоки... Коли б грецький архіпелаг потрапив під панування Росії, не зсталося б там старовинної Еллади”.

Грекам і світу поталіло, не потрапивши в пазурі ординської птиці, а Українському Криму й Україні вирватися не вдалося. Росія почала переписувати давню історію Криму (як і всю історію України) з XVIII століття, знищуючи або привласнюючи “все, що послужило б до висвітлення старовинної історії”. Такою була, є і буде до скону існування Росії політика “культурного імперіалізму”, яка зветься нині “руським міром”. Прецедент зі “скіфським золотом” лише підтверджує незмінність процесів еволюційної варваризації Московії, яка з неперевершеним цинізмом нищить все, що не вписується в інтереси цієї ерзац-держави. Знаймо, що в “очікуваних” переговорах з Росією, котра ліквідувала скрізь (за принципами гіbridnoї війни) все українське: українські школи, культурні установи, бібліотеки, громадські організації, газети, журнали, книговидавництва, радіо-телепрограми, нас вкотре годуватимуть фейками “переслідувань” в Україні російською мовою, церкви та “москворотих” ЗМІ, без чого п’ятиколонникам виживати буде неймовірно важко.

Але нам своє робити. Творити і писати власну історію. Пробуджувати національну свідомість і гідність українців. Формувати козацький дух свободи і над усе оберігати, зміцнювати українську державність. Певен, що українці здатні повернути втрачене, якщо збережуть національну Душу і будуть (за Ю. Липою) *приготовані*.

Як тоді, під час знаменитого Кримського походу 1918-го. “Ніде на всій Україні, – пише учасник походу Болбочана, – не зустрічали українського війська з таким ентузіазмом, з такими овациями і з таким захопленням, як робило це населення Сімферополя та інших зайнятих кримських місцевостей”. Вірмо і борімося за народження тієї славної сторінки національної історії, коли Крим-Таврида як відвічна земля України стане вільною. А дорога до чистого діла моститься чистими руками і світлими думками.

Напередодні Великодня нас провожують тривожні думки про український шлях до Храму, вічні питання “Куди йдемо?”, “Як?”, “По що і за чим ми прямуємо туди?.. І чи прямуємо? Під яким кутом не розглядалися б ці окреслені національні запити, відповіді “надаються” самим життям.

Будь українцем, коли захищаєш і оберігаєш від агресора та зайді рідну землю і свободу; коли, виховуючи Націю, обстоюєш національні цінності, освіту, культуру, інформаційний простір, духовну безпеку свого народу, історичну пам’ять і традицію своїх батьків; коли оберігаєш людей від наруги “молитися чужим богам, чужою мовою”; коли чужинці-конокради, а правильніше сказати курокради, цуплять серед білого дня, зайшовши через вікна до хати, нажиті твоїм родом статки.

Не вір лжепророкам, не вір позірним “братам”, а повір у себе і свій народ. А тому не живімо подвійною, потрійною ідентичністю, роздвоєною свідомістю і державною двомовністю. На цій дорозі нам не знайти однієї спільнної політичної та національної мови, бо втрачена ідентичність – це неспроможність жити власним державним життям. Забудьмо, писав В. Липинський у “Листах до братів-хліборобів”, що “українець – це недомовлений поляк, або підпольщений москаль”. Українцем є той, хто чує, як “кричить Тарасова гора”:

**Нема на світі України,
Немає другого Дніпра!**

Георгій ФІЛІПЧУК

Звернення до наших читачів, передплатників, просвіттян

Друзі!

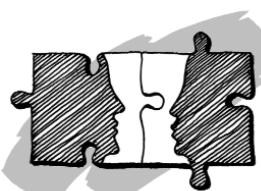
Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

У квітні наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.
2. Татарин Віра Іванівна – 200 грн.
3. Довганик Ігор Дмитрович – 150 грн.
4. Головко М. – 600 грн.
5. Мельниченко В. Ю. – 1000 грн.
6. Стасик Юлія Іванівна – 100 грн.

Геть московських холуй з Полтави!

Микола Кульчинський,
м. Полтава

Знову за розпорядженням міського голови Полтави Олександра Мамая знято український державний прапор і прапор визвольної боротьби УПА з так званого пам'ятника слави. Слави Російському пеможному імперіалізму, що на два з лишком століття взяв у кривавий полон український народ. Кати України поставили цей пам'ятник, щоб поневолені українці ніколи не забували про свою трагедію і наївики забули про свою, знищенну загарбниками, державу. Забудьте, що ви мали колись права і свободи, забудьте, що ви мали свою мову, свою церкву і свою культуру. Ваше призначення відтепер бути лакеями російської імперії – ось що символізує цей пам'ятник нашої ганьби, нашого приниження. І більш нічого. Жодної естетичної цінності він не має, окрім демонстрації брутальної і нещадної сили російського колоніалізму.

Перше підняття на пам'ятнику наших прапорів у 2014 році, у час нової спроби росіян знову поневолити українців, якраз і символізувало нескоріність нашого духу, попри все криваве панування російської самодержавної, а потім комуністичної імперії над українцями. Ініціював підняття прапорів голова Товариства політ'язнів та репресованих Анатолій Банний, а я та Ростислав Шевченко допомагали йому у цьому. Здається, був ще хтось четвертий. І ось знову прапори знімають. Тисячі наших воїнів, що стали на захист Вітчизни, отих самих наших прав і свобод, що їх так ненавидять московити, загинули. Зовсім юних,

старших, чиєхось синів, чиєхось батьків, чиєхось коханих, а чиєхось дружин і наречених, бо гинули і наші дівчата та жінки, і гинули вони під нашими прапорами і за них! Як посмів Мамай віддавати таке розпорядження?! Кому хоче вгодити? Російським загарбникам? Як сміє прихинувати пам'ять героїв – і тих, які полягли в боротьбі з російським імперіалізмом, і тих, що сьогодні на фронти, бо ці прапори на пам'ятнику якраз і символізують нашу перемогу над ним.

Я пропоную депутатам міської ради зібрати позачергову сесію і поставити крапку над “і” – Мамай висловити недовіру, а прапори навічно залишити на пам'ятнику. Було б добре, якби ту, смердючу російською пихою та жорстокістю “птичку”, взагалі зняти й увінчати колону золотим тризубом. “Птичку” ж доручити президенту Зеленському подарувати Путіну поштою з повідомленням про вручення.

Закликаю наших ветеранів після Великодня провести масове пікетування міської ради з вимогою проведення позачергової сесії депутатів для висловлення недовіри Мамаю. Геть московських холуй з Полтави!

Через пісню нести правду життя до людей

Марія ПАВЛЮК,
голова Об'єднання Галицького району
Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Покликання свідомого митця в складний для нашої держави час – нагадувати українцям про величні постаті, подаровані Творцем Україні (Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Соломія Крушельницька та багато інших), щоб всім нам усвідомити, яким шляхом іти до гідного життя на рідній землі.

22 квітня – знаковий день у житті велета духа всього українства Тараса Шевченка. У 1838 році цього дня в Петербурзі його, талановитого молодого художника, було викуплено з кріпацтва.

Просвітянка, бандурристка, заслужена артистка України, володарка ордену княгині Ольги Марія Сорока в Кобзарській

світлиці у Львові провела мистецький захід, присвячений цій даті. У виконанні її вихованок, учениць школи мистецтв № 5 м. Львова, звучала поезія Кобзаря в супроводі бандури: “Тополя”, “Муз”, “Доля”. Тріо юних бандурристок виконали улюблені пісні на слова Тараса Шевченка.

“Сьогоднішній виступ напередодні Великодніх свят – це своєрідна сповідь перед Всешишнім. Бо покликання бандуриста – будити в людських душах енергію нації, через пісню нести правду життя до людей”, – звернулася до своїх учениць М. Сорока.

І хоча захід відбувся при невеликій аудиторії батьків через карантин, дітей перевірнували радісні емоції. “Це найщастиліший день у моєму житті”, – сказала семилітня, наймолодша, участниця-бандурристка.

Служить Україні та громаді До 75-річчя громадсько-політичного діяча, просвітянина, публіциста і краснавця Казимира Яреми

Незалежність України, проголошена 24 серпня 1991 року, ми досягли завдяки тому, що наша українська нація в усі періоди свого історичного розвитку народжувала і плекала патріотів, які служили рідній землі і своєму народові безкорисливо, без особистої вигоди, завжди відстоювали інтереси громади, скривдженіх людей, сповідували національну ідею, дбали про розвиток Української Держави, духовність народу, національної культури.

Саме таким є Казимир Ярема.

Казимир Петрович Ярема народився 8 квітня 1946 року в селі Йосипівка Тернопільського району. Почуті ще в дитинстві розповіді старших односельчан про визвольні змагання ОУН-УПА, читання в шкільні роки забороненої тоді “Історії України” М. Грушевського, пережиті нестатки і бідування у важкі післявоєнні роки сприяли формуванню високої національної свідомості, співчуття до знедолених і скривдженіх, готовність до боротьби за справедливість.

Освіту здобув у Йосипівській восьмирічній школі та Наастасіївській середній школі. У 1964–1966 роках навчався в Чортківському педучилищі, а в 1973 році закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка.

За фахом Казимир Ярема вчитель початкових класів і музики, історії і права. Учителював у Рівненській області, в селах Смолянка, Йосипівка, Острів Тернопільського району, майже 20 років був директором школи, ініціював і організував будівництво Острівської середньої школи у 1989–1993 роках без жодної підтримки районної та обласної влади за кошти аграріїв “Поділля” і завдяки авторитетові та підтримці її голови Стефанії Антонівні Тислицької.

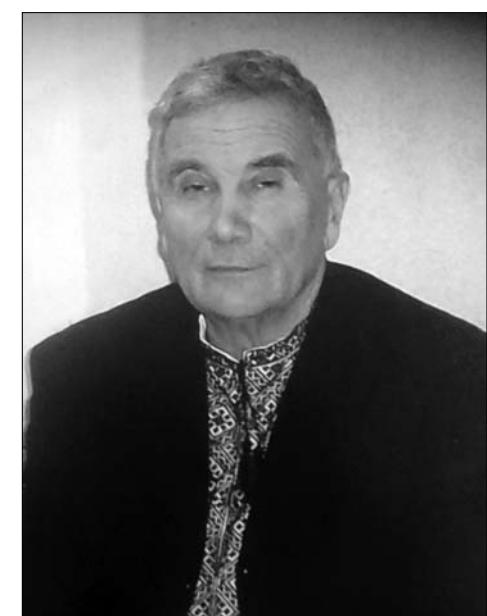
У 2000–2004 роках Казимир Ярема працював головою Тернопільської обласної правозахисної організації “Спілка власників землі”, сотням селян допоміг отримати земельні та майнові пай.

З 2005 по 2007 рік працював провідним фахівцем Територіального центру захисту пенсіонерів та одиноких непрацюючих громадян Тернопільського району, організовував і проводив благодійні акції.

Усе своє свідоме життя Казимир Ярема – активний учасник громадських справ. У тоталітарні часи він пропагував українське слово, українську пісню, музику як учасник хорів, драматичних гуртків, духового оркестру, ансамблю народних музик у час навчання в Чорткові та Львові, у селах Лінчин, Смолянка, Йосипівка та Острів.

Особливо його громадсько-політична активність зросла в роки відродження України. У 1989 р. він був обраний в с. Острів головою осередку Товариства української мови ім. Т. Шевченка, яке домоглося у 1990 р. перейменування в селі вулиці Леніна на вулицю ім. поета-патріота Василя Ярмуша. Тоді ж у 1989 р. К. Ярема став членом Народного Руху України, брав безпосередню участь у національно-визвольних акціях у Тернополі, багатьох містах і селах краю, іздавав до Донбас з агітаційною групою Тернопільщини напередодні Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Завжди належав до політичних сил, що були в опозиції до Кучмізму, режиму Януковича, у 2007 році був членом виборчої комісії у м. Макіївці як представник національно-демократичних сил. Брав активну участь в акціях “Україна без Кучми”, Помаранчевій революції, Революції Гідності, був на Майданах Києва і Тернополя.

З 2000 по 2010 рік очолював Тернопільську районну організацію Української Народної партії, з 1994 року член Тернопільського обласного товариства ім. Богдана Лепкого, декілька років є заступником голови товариства і обраний головою жюри по призначенню і врученню премій “ім. родини Лепких – Сільвестра, Богдана, Левка, Миколи і доктора Романа Сміка”, заснованої при товаристві, яка вручається за значний вклад у повернення в Україну імен і творчості родини Лепких та інших видатних українців. У 2001–2002 рр. був

заступником начальника Тернопільського районного штабу “Наша Україна”, а в 2006 році – начальником районного штабу УНП. Понад десять років був головою ревізійної комісії Тернопільського обласного об’єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта”, з 2013 року є головою Тернопільського відділення Всеукраїнського товариства “Просвіта”, членом ГО “Українська Народна Рада”.

За активну участь у громадсько-політичній роботі Казимир Ярема відзначений багатьма грамотами, ювілейними медалями, подяками Тернопільської районної адміністрації та Тернопільської районної ради, грамотою Тернопільської обласної адміністрації до 30-річчя створення Народного Руху України. У 2017 році став одним із перших лауреатом премії ім. родини Лепких, також має інші нагороди.

Його статті, замальовки неодноразово друкувалися в пресі. У 2000 році вийшли з друку його перші публіцистично-художні повісті “Володимир Хома (літературний портрет)”, “Життя, мов спалах зорі” (про поета-патріота Василя Ярмуша). Тоді ж він зібрав, упорядкував і видав поетичну збірку творів Василя Ярмуша “Україно моя барвінкова” і збірку пісень на слова Василя Ярмуша “Мелодії, освячені любов’ю”, а також зібрав, упорядкував і сприяв оформленню в Острівській школі кімнати-музею Василя Ярмуша. У 2015 році до 75-річчя з дня народження Василя Ярмуша К. Ярема перевидав збірки творів В. Ярмуша і книжки про нього з доповненням.

У 2001 році Казимир Ярема написав і видав біографічну повісті “Три музи Валерія Залізного” і “Душі пісенний цвіт”, а в 2005 році світ побачила книга “Василь Пудифай. Життя і творчість”, авторами якої є К. Ярема і Б. Кусень.

Протягом п'яти років К. П. Ярема зібрав матеріали і написав книжку на 730 сторінок “Кривава боротьба за волю України”, яка вийшла з друку у 2016 році і є енциклопедією героїчної боротьби українців за здобуття незалежної української держави та перевидана у 2019 р. У 2019 р. вийшла з друку його нова книжка “Школа рідна Острівська”. У 2020 році з друку вийшла його книжка “Служив Україні словом”, а у 2021 році – книжка “Родина українських патріотів і добрих господарів”.

Готові до друку його книжки “Духовні скарби Острівська”, “Мое рідне село Йосипівка”. Він збирає матеріали і пише книгу “Спогади українців, які пережили голодомори”, систематично пише статті на суспільно-політичну тематику в місцевих та всеукраїнських газетах, бере участь в громадському та політичному житті краю, культурно-просвітницьких заходах та акціях протесту простих українців проти корупції і несправедливості. Активний просвіттянин.

Бажаємо нашому другові доброго здоров'я і творчої снаги.

Побратими-лєпківці та просвітяни:
Б. Кусень, В. Залізний, Е. Мочевус

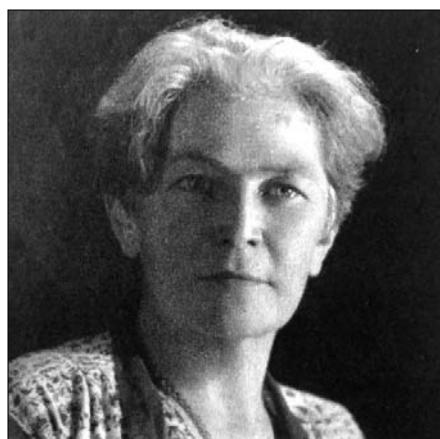
“Чи зустріне таких лицарів наш золотоверхий Київ?
Чи зустріне країщ?”

Галина ДАЦЮК

З пані Ніною я познайомилася у вересні 1991 року, коли вона приїхала в Україну на відзначення 135-ї річниці від дня народження своєї бабусі, Софії Русової. Ми зустрілися в готелі “Турист” біля станції метро “Лівобережна” – з пані Ніною, її доньками Лесею Михалевич і Олею Рудакевич, онукою Софійкою, – усі вони приступили з Філадельфії. З Праги приїхав Олександр Ліндфорс, брат пані Ніни, онук Русової. Усі готувалися до виїзду в Олешню, на батьківщину Ліндфорсів-Русових, де планувався “Софіїн день” і відкриття пам’ятного знака на місці родинного маєтку.

У Києві, тим часом, вшановували пам’ять жертв Голокосту, і пані Ніна нарікала, чому ніхто не згадує українських патріотів, які у 42-му теж загинули в Бабиному Яру від рук нацистів. “Чому мовчать про Олену?” – дуже серйозно запитувала пані Ніна, не називаючи прізвища, бо вважала, очевидно, що про Телігу мають знати усі. Саме через пані Ніну я відкрила ім’я “поетки вогняних меж”. І вже в лютому 1992 року, в Будинку вчителя, жіноча спільнота організувала перший в незалежній Україні вечір пам’яті Олени Теліги, до 50-ліття від дня її геройчної загибелі.

Ніна Ліндфорс-Михалевич – онука Софії та Олександра Русо-

Мама Любов Русова

Ніна Михалевич: “Тоді цікаво жити, коли живеш для своєї Батьківщини!”

1 травня виповнюється 115 років від дня народження

Ніни Михалевич – громадської діячки, учасниці похідних груп ОУН у Київ 1941 року, онучки Софії Русової.

білку, яку сама виростила з маленького худого лошати, годуючи борщем. Мама Любі помітила у маленької Ніни особливі ставлення до рідного світу й написала про це Ніниному татові – Олександру, який розбудував в Олешні новий дім, посадив сад і який, на жаль, помре молодим від туберкульозу, коли Ніні виповнилася 12 років. І їй, хоча її панській дитині, доведеться навіть орати, доглядати господарство.

Юною дівчинкою, у 1921 році, разом із мамою, лікаркою від Бога, Любов’ю Русовою-Ліндфорс, вона залишила родинний маєток в Олешні, рятуючись від більшовицького переслідування. А через 20 років повернеться з похідними групами ОУН в окупований ворогом Київ. Вона приїде в Україну разом із Оленою Телігою, Уласом Самчукою, чоловіком Михайлом Михалевичем і двома маленькими донечками – Орисею і Лесею – ще трудною дитиною. Про життя в окупації коротко згадає при наїзді зустрічі, в листах, у спомині про Олену Телігу. Пам’ять висвітить дні великих сподівань і революційного запалу. “За моркянім чаєм” вони плануватимуть з Оленою Телігою видання дитячої літератури, підручників українською мовою. Мріятимуть про нове життя в самостійній Україні. Ворог відчує в цій мрії смертельну небезпеку для себе. Ніна ще встигне вийти з маленькими дітьми, виконавши наказ залишити столицю. Олена залишиться з друзями до кінця. “Чи зустріне таких лицарів наш золотоверхий Київ? Чи зустріне країщ?” – риторично і з болем запи- тає Ніна у спогаді про Телігу...

Про свої місці в окупованому Києві донька Ніна Ірина (Ткаченко) матиме інші спомини, дитячі, дуже болючі. Їй тоді було 7

Батько Олександр Ліндфорс

років, і дівчинка не могла забагнути, що таке “похідні групи” і чому її мама увесь час зникає в морозяному місті. Їй було холодно і хотілося їсти. Про цей голод і вічне “зникнення” мами, постійні переїзди, емоційні розмови з різними людьми про Україну, тривогу і абсолютний аскетизм у побуті пані Ориси складе власну думку – дитини українських революціонерів, онунівців. Ось що напише мені в листі від 20 березня 2013 року: “В нас Україна була на першому місці, все інше – ідея, якій не було міри. В моєму випадку “ідея” мене не влаштовувала жити їхніми ідеями я не могла. Хоч, разом із тим, були цікаві моменти, зустрічі різних великих людей, яким приходилося бувати в нас, включно із Тодосем Осьмачкою, і багато-багато інших. І разом із тим, пригадую, як наш Тато в усьому собі відмовляв, включно із вигідним ліжком, “бо по тюмах сплять на дошках”, і разом із тим, будучи в Німеччині, Батько передав через мене гроши на “організацію”, а “вельмож”, якому треба було передати, був у Баден-Баден на купелях. Це так на мене подіяло, що я відмовилася давати гроши на ту “ціль”! Я не жаліюся, я тільки ділюся

Батько Олександр Ліндфорс

своїм минулим, яке було дуже бурхливим.

Я продукт “двох світів”, який завжди був у конфлікті, бо світи, може, були: реальним, від якого мене ізольували, і світ Батьків, яким вони жили, мені не зрозумілим. Я в 5 років разом із Батьками була свідком боїв у Хусті (1939), де на очах мерли студенти! Такі були часи, кожна генерація має своє переживання”.

І в наступному листі – від 7 квітня 2013 року: “Благовіщення, я й в церкві була, співаю в церковному хорі із 15 років, із перервами, настрай не був в мене до молитви, в конфлікті із нашим Творцем, бо не бачить він наш Нарід й не бачить владу, яка окупувала нашу землю й не дає світливий розум Народові скинути із себе пута.

“Мамона” заволоділа, збаламутила мозги масі, й уже до того доходить, що двоє сидять в одній кімнаті й між собою не говорять, а пишуть на машинках свої справи! Мистецтво писати листи, які Олечка впорядкувала, а Ви тепер над ними практикуєте, є рідкісні явища. Світ тратить грунт під собою, який доші роз-

На рідному обійті в Олешні. Ніна Михалевич з донькою Лесею, ліворуч вчитель історії Володимир Єрмак. 1991 р.

миють, і людина в них – в проваллях, знаходитиме свій кінець. Сьогодні бути чесним не модно. Колись ідея давала бажання й віру в те, що робили, а тепер десь ідея й віра, чи не на дні моря опинилися?

Будучи в Україні, в потязі, мені не повірили, що я не з Галичини. Коли я показала свій паспорт, то вони не тільки переконалися, що я з Канади, але й помітили, що я родилася в Празі, то вони не могли вийти з дива. Причому сказали, що “у вас багато молодих говорять канадською”, на що я відповіла: “Ні, вони говорять державною мовою, в якій народилися, а дома часами всі говорять матірною, а ви державною не хочете говорити”. Після того уже балачка не ліпилася”.

Коли я думаю про велику родину Русових, про їхню подвійницьку громадську роботу, самопосвяту Україні, то часто думаю про дітей, які опинялися у вирі боротьби. Загалом “виром” було ціле життя. Софія Русова народжувала дітей в ув’язненні, її онука Ніна Михалевич прийшла боротися за самостійну Україну з трудною дитиною. В боротьбі діти виростали і виховувалися, взявшись за основу ідеї служіння свободі, добрі, творчості, а не накопиченню. Через сотню літ, після еміграції усі нашадки Русових знають про Україну, вважаючи її свою Батьківщиною, працюють для неї, будучи далеко за океаном, – така от сила тяжіння. Хоч все життя дітей минає вже в іншому, неукраїнському, оточенні і світі, в іншій державі, чиїми громадянами вони є.

З листа доньки Ніни Михалевич Ольги Рудакевич від 18 листопада 2016 року: “Мама жила в Олешні, у Празі, у Львові, в Києві, тоді втеча через Європу, зупинка в Мюнхені, тоді Америка, від Міннесоти до Філадельфії. Похована Мама на українському цвинтарі в Бавенд Брук, Нью Джерзі. Хоч Мама була інженером-агрономом, в Америці професійно не працювала, а займалася громадськими справами, перекладами (перекладала казки на українську мову). Михайло Михалевич (22 липня, 1906 – 9 лютого, 1984) жив у стежах східної України (на Херсонщині), в Києві, у

Празі (де Батьки побралися), у Львові, в Києві (Тато і Мама були в похідних групах), і так, як і Мама, через Європу, Америку, аж до Філадельфії. Теж похованій у Б.Б в Н.Дж. Працював Тато для архітектурної фірми яко мистець, виконував творчі проекти (моделі, рисунки, розписи, мозаїки). Нас було п’ятеро. Окрім нас чотирох, був ще братик, Остап (Львів, 1943 – Мюнхен).

Наша Ліля, офіційно Ірина, народилася 5-го травня, 1934 року у Празі. Дитинства, Ліля каже, у неї не було. Батьки увесь час зайняті справами, увесь час їздили десь, жахливе враження на Лілю зробив Хуст (1939), де вона пережила жахи війни. Кінці 1942 року теж вона згадує з трепетом, була сувора зима, нічого не було ні їсти, ні вдягнути, холод, голод, страх, хоча Мама розказувала, що Ліля завжди була дуже розбитна, уміла знаходити добріх людей, які радили-помагали, і навіть умудрилась знайти якусь жінку яка діставала молоко із села. І та жінка Лілі і Лесі приносала молоко, носила через Дніпро, який тоді замерз.

Єдині гарні спогади у Лілі це уже з Німеччини, з Берхтезадену, де ми опинилися у таборі ДП. Власне, Ліля з Бабою (Любов Ліндфорс) жили в Бадені, а Мама і Тато, і Леся, Тарас і я жили в Мюнхені, Баден недалеко від Мюнхена. У тому ДП таборі була велика громада, і гімназія була, і Пласт, і балет, і музика-класівр, і прогулки в гори, товариство. Баба в таборі вчила французьку мову і спів, і Ліля з Бабою там і жила, а ми були в Мюнхені. У потязі ще перед Мюнхеном помер Остапко (дворічний син пані Ніни Михалевич. – Г.Д.) від запалення легенів. Похований на цвинтарі у Мюнхені.

В самому Мюнхені народився Тарас, 1945 року. 1947 року народилася я, в Берхтезадені. Леся народилася в той самий день, що і Ліля, 5 травня, 1941 року теж у Празі. Леся ніяких поганих спогадів не мала, а виростали ми, тобто, Леся, Тарас і я, уже в Америці, як у Бога за пазухою. Ясно, що життя було нелегке, мови ніхто з нас не знов, не розуміли що і як, але громада, як завше, разом проходила різні труднощі, поки не “стали на ноги.” Ліля, будучи старшою, включилася у товариство старшого юнацтва, вони усі

Майбутня онунівка

вих, одна з особистостей великої родини, у якій були художники, лікарі, юристи, музиканти, вчені, але усі вони, водночас, були громадськими діячами, які присвячували великий шматок власного життя розбудові України. Народилася Ніна в Монпельє (Франція) від палкого кохання Любові Русової та Олександра Ліндфорса. Мама студіювала медицину у Франції, оськільки жінки в Росії не мали доступу до вищої медичної освіти. Батько, Олександр Ліндфорс, навчався на юридичному факультеті. Вінчалися батьки у Петербурзі. І хоча Софії Русовій під погрозою арешту був заборонений виїзд за “межі хутора Михайлівського”, але вона, одягнувшись вуаль, все ж поїхала на весілля дочки Любі. Невдовзі народилася її перша онука. “У нас тепер чарівна няня, котрій я Нінку спокійно довіряю”, – написше мама в одному з листів.

Проживши дивовижне довге життя (1 травня, 1906 – 9 червня, 2003), Ніна виховала чотирох дітей: Ірину, Лесю, Тараса і Ольгу. Залишила на землі добре справи та приклад лицарського служіння ідеї незалежності України. Належала до тих унікальних людей, у яких природно поєдналися великий гуманізм, романтика, віра і сталевість, коли йшлося про ідею. Все життя вона любила й згадувала Олешню – батьківщину Баби Софії, де провела дитинство. До останніх днів пам’ятатиме сірійку Фатіму – ко-

дуже швидко розумекали, що і як і де, і нас вчили-повчали. **Виростали ми у дружній атмосфері, свідомі того, що Україна наша батьківщина, що ми на іміграції можемо і мусимо продовжувати боротьбу за незалежність.** Коли начіні уже діти, Софійка часом згадує (пра-праонука Русової. – Г.Д.), ходили в суботу до “української школи”, де вчили історію, географію, літературу, релігію і мову, то учителі їм (це були 1980-і роки) казали, що вони мають берегти мову, бо в Україні мову низька”.

...І от через півстоліття, 1991 року, 85-літня Ніна Михалевич знову на Батьківщині, за мить від Всеукраїнського референдуму про незалежність України. Хіба я могла зрозуміти тоді увесь вир її почуттів? Сум за втраченим, радість від зустрічі, біль від розлуки. Вона приде до Олешні ще раз, наступного дня після святкового велелюддя, щоб у тиші і споминах походити по Олешнянському лісі, подвір'ю колишньої панської садиби. Подивитися, “чи родить сад, чи живе ще колишній дім”.

Ми листувалися з Ніною Михалевич 10 років, до тих пір, поки вона могла писати. Вона писати не мала менших прозорих аркушів, закликаючи до праці і едності. Її листи, сповнені енергії, сили, віри, захоплення всемогутністю Творця і постійною – протягом 97 років життя! – думкою про Україну!

“Наближається перше грудня. Вдома кипить передвиборче життя... В ньому мусить бути віра, мудрість і непохитність. Жадного сумніву, хитання – не місце їм зараз. Віра, мужність, певність! Ні найменшого сумніву!” – “сталево” налаштовуватиме нас пані Ніна 11 листопада 1991 року, за три тижні до Всенародного референдуму.

Все життя мріяла “живи вдома”. Поняття рідного дому пле-кала вона, виховавши патріотами дітей. Два повернення в Україну стали для Ніни Михалевич щасливими миттєвостями життя. У 41-ому вона була за мить від смрті, у 1991 – за мить від волі! 12 останніх років життя вона жила, знаючи, що “вдома” будеться незалежна держава Україна, радіючи і водночас знаючи, що вона не побачить.

“Ніхто з Вас, моїх нащадків, не може зрозуміти, що в мені ще досі живе отий спокій нашого старого соснового лісу, в якому я їздila на Фатімі не раз і не два”, – напише на схилі літ пані Ніна. І ніби підсумує: “Життя треба пройти чесно, по шляху, показаному нам великим Вчителем людства Ісусом Христом. Радіти треба і задовольнятись тим, що дано. Як щось бракує і дуже чомусь тяжко – подумай про тих, згадай тих, хто живе в муках і біді. Нам світить сонце і далеке перевітання на землі Христа”.

Її листи торкалися приватного життя, почуттів, стримувалися і знову проривалися рядочками бурхливого енергійного характеру, який найбільше обурювала несправедливість, жадоба накопичення, савоя.

8.04.91. Христос Воскрес! Прочитала Вашу статтю про мою Бабу Софію Русову і мушу Вам подякувати. Ваша стаття аж світиться ширим серцем і глибокою пошаною. Тут у нашій так званій діаспорі я ні разу ніде не читала такої.

Це ж наше жіноцтво кличе нас усіх (а нас вже багато розплодилося!) до Києва! Ясно, що дуже хочеться побувати в Україні, а ще коли є можливість побачити рідне обійстя. Рідне – то не те, що

чуже. Ніяк не можу звикнути, зажитися з чужиною, а ще з такою дуже далекою і своєю ментальністю і духовістю і савою і жідівським бізнесменством. Європа багато рідніша і зрозуміліша. В ній не так зимно душі. Навіть Канада була якось близчика і зрозуміліша. Живемо в цікавій час, повний несподіванок міжнародних. Не знати, куди вони штовхнуть людство. А перед нашою батьківщиною, перед нашим народом така тяжка, така дуже тяжка боротьба!... Але хоч нас і Гамерика і весь Захід ігнорують, а Кремль оббріхує нас і очорює, кидає на наш шлях боротьби важелезні колоди – наша Справа таки іде вперед і наш народ буде вільний. Стани в авангарді всіх цих хитромудрих “західників”. Воно не може бути інакше! Зірка нашої волі вже наближається до порогу нашої перемоги. Хіба ні, пані Галі!

29.05.91. Вже більше місяця, як послали Вам всі дані про нас, хто планує полетіти на Ваш виклик. Треба ще в консульяті СССР клопотати візу. Ну а СССР є СССР. Отже, організація, яка викликає, мусить бути зареєстрована Центральним Урядом, інакше візи не дають. Як все це неймовірно глупо і смішно. В ХХ віці, в час, коли людство шукає зближення, порозуміння між державами, між народами чіпляється за всілякі дрібнички. Уряд хамелеонів, який нікому не вірить і не довіряє, бо сам на всі боки обдурює....

27.02.92. Дорога Галя, ось знайшла дещо з літератури, – посилаю, може встигне перед академією в пам’ять Олени. Напиши мені, як пройшла академія. Знаєш, така величезна духовна ріжниця між нашою і Вашою генерацією. Помимо всього того, що Ви всі перетерпіли, у Вас якось непомітно запального героїзму, вогню в душі. Вибач мені, я не маю права так говорити, бо хіба ж ми перетерпіли аж так багато і таких жорстоких знушань і мук. Галя, прости, але така зачальна боротьба вимагає від Людини дійсно сталевої настанови.

Україна, її народ – це ж сама романтика на тлі завзятого гарячого лицарства. Еге! Тримаймося. Хай об нашу рішучість хамелеонівський Кремль поламає всії свої зуби! **Ніна.**

19.05.1992. От бачу, що все потроху у Вас в громаді йде вперед, праця з дітьми і студентами,

наукова, а це ж як добре! От тільки Кремль не хоче попустити, не хоче бачити нас вільними і зі всіх боків, де тільки може, кусає нас. Ну але ж ми вже не дамось йому і будемо таки вільні цілком в своїй хаті – так, як і всі вільні народи.

26.06.1992. Не сумуй! Чоло догори! Знаю, як зараз тяжко, як трудно! Але воно легко не може будуватися держава, що опинилася в повній руїні. Наш президент зам’який, але ж цілий наш народ – великий лицар, а лицар ніколи не був і не є мстивий, злосний, не має в своїй натурі нічого диявольського. Хіба не так? Тому не треба впадати в депресію. Треба вірити і змагатись. Захід хоч який є сліпий, хоч як сильно загіпнотизований бутафорною величчю колоса на гнилих ногах, але розумекає, зрозуміє і побачить нашу чисту мирну правду. Горинь Михайло дуже добре сказав: “Скрипить наш віз, але ще вперед”. Чомусь я люблю Михайла Гориня і дуже шкодую, що не могла бути на його докладі у Філадельфії. Все ж таки з преси, яка подає нам вістки з Рідної землі, відчувається сонце на нашему трудному шляхові. От тільки з Церквою та нашою Чорноморською флотою тривога. Чорне море – наше море і флота на ньому – наша. Як це так можна не поступитися!?! Це абсолютно непростимо!

30.05.1994. Ну ти тільки подумай – 70 років щаленої нищення людської душі. Мало хто міг би витримати і лишитися непокаліченим. Але все ж таки вони є, чисті, непокалічені чесні люди, свідомі своєї приналежності до українського народу. А порівнюючи з тою масою кацапні, що налізли безконтрольно на нашу землю, нас, свідомих є горстка. Але ця горстка росте, народ приходить до свідомості і хоче жити господарем на своїй прадідівській землі. Багато-багато ще робиться помилок, але справа не стоїть, рухається до мети. Вже все більше і більше сонячних зайчиків на нашому, в чорну цятку хмарах, шляху. Ще великий гадючий вузол треба розв’язати: Крим і Чорноморська флота і всю гідку мразь викинуті геть за кордони України, ту гіену, що рве гнилими зубами і Крим і наше море. Ще багато гадюк злістю сичить на нашу Батьківщину. Але не зражуюмося тим, а, навпаки, з більшим зазвиттям, непохитною вірою перемагаймо всі перешкоди, зма-

Ніна Михалевич з кузиною Олею Русовою

гаймося за волю нашого народу! Вже Захід і Гамерика стали кумедами значіння вільної України і фальш диявольської Раши. Такою воно, Галюсь. Ні хвилини, ні секунди сумніву! Нас не спиняє вітри, ані бурі могутні, ми юдемо до святої мети і ніхто, ніщо нас не зупинить! Тримаймося! Ніна.

1.05.96. Нарешті вісточка – лист від Тебе! Лист твій прийшов точно на день мого народження, в який я навіть не можу повірити – де ж ті цілих 90 р. – великий шмат життя! А я десь прочитала в пресі, що хтось святкував свій 112-ий день народження, при цьому сказав: “Найцікавіше і найкраще життя починається після 100 років”, отож, я вирішила ще довше, ніж він, прожити. Еге ж! На столі стоїть бузок з нашого садку, точно такий, як ти прислали в листівці.

Не треба боятися нових світлих думок, але треба бути завше собою, не обертатися на мавпу і без розбору, без здорової критики переймати все до себе від чужинців. Не дай Боже захоплюватися і пускати на своїх екранах кіно з Гамерикою. Вона далеко і зовсім не є вірцем до копіювання. Наш народ у всіх відношеннях багато

багато вищий за Гамерику! Тому треба тільки остаточно скинути з себе оту капецьку, а тоді ще й марксівську машкарку, рушити вперед і то головним чином – духовно! А духовий ґрунт у нашого народу – глибокий і здоровий. Він у нас працьовитий, талановитий, добросердній і з гумором. Ото тільки аби не мавпував і не захоплювався без розбору чужим.

Ах Галя, дорога Галя, невже цю номенклатуру (так вона називається?) не можна викинути в Москву, до чорта на кулічки! На жаль, на превеликий жаль в Київ ми приїхати не можемо в скорому часі...

9.04. 1997. Це ж як гарно і весело працювати в тій галузі, яку любиш, і своєї Батьківщині користь принесеш, і хай вона буде в авангарді серед народів Європи, щоб не пасла задніх. Хіба ні? Отож вперед, завжди вперед, плечима до плечей, і світ відчинений буде для вас, мов двері! Тоді цікаво жити, коли живеш для своєї Батьківщини, а не для себе! Для себе жити нудно і не цікаво! Ну от, “гуд лак”, кажуть гамериканці, а наш народ каже: “Щастя, Боже Дай Боже щастя”.

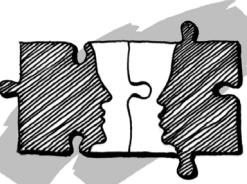
Так часто згадую, як ми вертальсь з готелю, з вечора, присвяченого Софії Русовій, і стояли на вулиці і чекали авто, а ти підійшла до мене і накинула мені на плечі свій светр. Подумай, скільки часу минуло з тих чудесних днів у зруйнованому нашему Києві!!! Тримаймося! І хай об нашу рішучість хамелеонівський Кремль поламає всії свої зуби.

...Нашого будинку в Олешні вже нема, а лише він міг воскресити душу минулого. Зараз це чужий, довгий, подібний до бараку будинок, який може виконувати шляхетну працю, яку йому надали. Він вже має своє сучасне життя. Лише йому треба дати можливість, обладнання, яке б помогло виліковувати хворих. Але от у Діда й Бабі Русових був чудесний куточок у Винниці, невеличка хатка, чудесний садок, в якому дід плекав великий смачні бери (груші), інші теж були, але ці були надзвичайні. Яблука, сливи, вишні, черешні... Одна стара, велика черешня стояла одразу побіля дверей в кухню. Під нею стояв стіл, на якому була скатертина розмальовували бордовими кружечками, падаючи, соковиті черешні. Скільки чудесних хвилин пережито на рідній землі! А яка чудесна вода була в нашій криниці із журавлем посеред великого двору в Олешні. А сад Олешні, і старий і молодий, ще цвіте-родить?

9.04. 2000. У нас на Великден робили так: в глибоку тарілку, або гарну миску накладали землю і в ту землю засівали овес. Він виростав свіжий, зелений якраз на розговини, і в нього клали пару найкращих крашанок і ставили на стіл. Це так омолоджувало святковий стіл! В молодому кріпко зеленому овсі червоні крашанки символізували радість, надію і мужність. Сонце поволі виходило з-за обрію, радісно освітлюючи світ Божий. Щебетали і співали ранні пташки. Все навколо від цілого серяя раділо. Наш обряд святкування – відзначення Великодня охоплює все навколо – радісним, переможним дзвоном. Ти чуєш Київські Великодні Дзвони?! Вони дуже, дуже далеко. Аж за океаном-морем. Я чую їх. Чую в душі.

Учасники наукової конференції у Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка, присвяченої 135-літтю від дня народження Софії Русової, 1991 р. Ніна Михалевич у хустинці, з квітами

Олег ПОЛЯНСЬКИЙ,
професор, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського

Шалена інфляція, багатомісячні невиплати мізерних зарплат сприяли зростанню корупції, підготовці дисертацій "на замовлення", масовому плағату. Кандидатами та докторами наук ставали депутати, чиновники і просто скоробагатьки. Далі розпочався "болонський процес", тобто структурне реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм із метою уніфікації задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування й підвищення мобільності громадян на європейському ринку праці. Справа ніби потрібна й благодородна, але подекуди теж неоднозначна.

В останні роки українська історична наука зіткнулася з новими випробуваннями. Якщо у XIX ст. Маркс із Енгельсом вигадали комуністичну утопію і своє бачення історичного процесу, то наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. певні кола наполегливо нав'язують ліберально-космополітичні ідеї глобалізму, політичності та мультикультурності, шкідливість етноцентричного погляду на національну історію, його застарілість і неперспективність. За цією псевдосцієнтичною словесною еквілібрістикою проглядається явна тенденційність і заангажованість.

У цьому контексті надзвичайно повчальними є слова Афінського архієпископа: "Насправді те, чого домагаються досягти нахненники глобалізації, про що вони і самі відверто заявляють, – це ліквідація національних особливостей, нав'язування світу не лише єдиної економічної моделі, а й також єдиної мови, єдиної культури. Легко побачити, що зникнення національних особливостей перетворить Європу на кладовище культур".

У тому, що українську науку, зокрема наукові інституції, потрібно кардинально реформувати, немає найменшого сумніву. Питання: яким чином і якими методами? У січні 2018 року з'явився наказ № 32 Міністерства освіти України за підпіском очільниці відомства Л. Гриневич "Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України". До цього чисельність наукових фахових видань становила 1100 одиниць, а після наказу статус категорії "А" отримало лише 100 видань, кількість гуманітарних журналів цієї категорії – не більше десяти.

"Вицім пілотажем" у науці стали вважати публікації у виданих "Скопус", тобто бібліографічній і реферативній базах даних, яка служить інструментом для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Розробником та власником "Скопусу" є видавнича корпорація "ELSEVIER" – одна з найбільших видавничих компаній світу, яка щорічно випускає близько чверті всіх статей у наукових журналах і річний обіг якої у 2008 р. становив 26 млрд доларів. До речі, щодо знакової назви "Скопус". У Єрусалимі є гора Скопус, на якій розташований один із кампусів Єврейського університету. З грецької слово "скопео" означає дивитися, тобто Скопус – це гора спостережень.

Українська гуманітаристика в зашморзі «наукометрії», «скопусів», «індексів цитувань» та інших глобалістсько-космополітичних проектів

Уже не перший рік українська гуманітаристика намагається вибратися із серйозної кризи. Здавалося б, падіння компартійного тоталітарного режиму, зняття ідеологічних заборон, відкриття архівів і "спецхранив" дадуть гуманітаріям, зокрема історикам, можливість досліджувати будь-які теми, насамперед ті, що замовчувались або фальсифікувались радянською системою. Та виявилося, що звільнення від ідеологічного диктату, крім позитиву, породило водночас чималі проблеми. Масове перетворення інститутів на університети з подальшим переведенням у категорію національних, відкриття у кожному історичному факультеті спричинило брак професійних кадрів. Колишні історики КПРС, викладачі наукового комунізму, атеїзму, діамату та істмату волею обставин змушені були перекваліфіковуватись у викладачів дослідників історії України, філософії, релігієзнавства, соціології, але часто залишались на старих ідеологічних позиціях і не оволоділи новітніми методологіями історичних досліджень.

Таким чином, освітнє міністерство вирішило підняти рівень української науки за допомогою т. зв. "наукометрії", "індексів цитувань", "індексів Гірша", "імпакт-факторів", "скопусів" і подібних "новацій". При цьому абсолютно не враховувалась специфіка гуманітарних, точних і природничих наук.

Звичайно, запровадження в наказовому порядку таких змін, особливо у сфері гуманітаристики, викликало серйозне занепокоєння освітньої й академічної наукової спільноти. У друкованих й електронних ЗМІ з'явилася низка статей із промовистими назвами. Називмо найбільш резонансні: О. Попович "Наукометричне навігластво (щодо манії бюрократії запровадити цифрове оцінювання науки)"; В. Борбатенко та ін. "Scopus замість науки: чи потрібно це Україні?"; М. Стріха "Наука в університетах: що далі?"; М. Тимошик "Українська гуманітарна наука під дамокловим мечем "Скопус"!"; Д. Дроздовський "Скопус: науковий інтернаціоналізм чи колонізація?"; О. Борисова "Макдоальдизація вищої освіти: причини та наслідки".

Головним меседжем статті доктора економічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України О. Поповича є принципово-доказове твердження, що не усі світові наукові спільноти підтримує і схвалює далеко неоднозначні новації, пов'язані з "наукометрією", "скопусом", "індексами цитувань" та "імпакт-факторами". Він наводить висновки кількох авторитетних міжнародних інституцій та вчених про необ'єктивність і явну заангажованість тих, хто стоїть за цими намаганнями уніфікувати й підпорядкувати одному центру світову науку, не враховуючи при цьому специфіки країн та особливостей точних, природничих і гуманітарних наук.

"Бібліометричні дані – небезпечна зброя (тим більш в руках не-експертів) і є цілком неадекватним способом оцінки якості наукової роботи" (Проф. В. Бальман, директор Інституту математики, Бонн).

"Дані щодо цитувань дають лише обмежене і неповне уявлення про якість наукових досліджень. На жаль, надто велика спокуса визначити рейтинг кожного вченого, оперуючи всього одним показником; може статися цим спокуситися і широка громадськість, яка і в більш простих випадках нездатна зрозуміти, що витікає з тих чи інших статистичних величин" (Міжнародний математичний союз).

"Існує серйозна небезпека, що надмірна увага до бібліометричних показників не тільки не дозволить повною мірою оцінити

якість досягнень, але й сприятиме приховуванню від наукового співтовариства досліджені видатних вчених, які працюють поза сучасним науковим мейнстріром. Подібна практика може сформувати тенденцію до просування тільки тих досліджень, які відповідають модним течіям в науці; в той же час ті, хто оригінальний і чия робота здатна привести до розвитку зовсім нових наукових напрямів, можуть лишитися непоміченими. [...] В основі експертної оцінки не можуть лежати бібліометричні показники. Переоцінка значимості бібліометричних показників може завдати серйозної шкоди оригінальності та творчому потенціалу вчених" (Із спільної заяви Французької академії наук, Німецької академії природничих наук, Лондонського королівського товариства, 2017 р.).

"Фахівці, що проводять оцінку наукової діяльності, не повинні піддаватись спокусі перекласти прийняття рішень на числа. [...] Дослідження, що розширює граници наукового знання, відрізняється від дослідження, зосередженого на пошуку рішень супільних проблем. [...] У багатьох країнах світу висока якість наукового дослідження прирівняна до публікації англійською мовою. [...] Такого роду упередженість створює особливі проблеми в супільних та гуманітарних науках, де дослідження в більшій чи меншій мірі регіонально та національно обумовлені" (Лейденський маніфест, 2014 р.).

Стосовно української науки, зокрема гуманітарної, її сучасних оцінок деякі вітчизняні вчені висловлюють критичні зауваження. Так, доктор філологічних наук М. Тимошик із великим зачепом пише про кризовий стан університетської науки, "скопусизацію", що ставить у дискримінальні умови дослідників, які займаються українознавчими студіями. Адже більшість українознавчих тем – це "сотні і тисячі ще ненаписаних сторінок локальних подій і явищ. Це такі ж сотні і тисячі відомих і маловідомих персонажі ... Це мільйони недосліджених сторінок архівних справ, шпалт рідкісних матеріалів українських газет, журналів". Такі дослідження мають важливе загальнонаціональне значення, внутрішній пріоритет, а не глобальний, ale від цього не менш актуальній. Тому вкрай небезпечно й необ'єктивно застосовувати для оцінки роботи вченого-українознавця і, відповідно, українознавчих наукових журналів "наукометричні" показники, "індекси цитувань", "індекси Гірша" тощо.

Доктор історичних наук О. Борисова вважає: те, що відбувається нині в системі вищої освіти України,

народному науковому тренді, тоді т. зв. "науковий інтернаціоналізм" справді перетворюється на різновид наукового колоніалізму.

У цьому контексті автори відкритого звернення до державного керівництва України слушно наголошують: "Чому Українська держава відкрито ігнорує пріоритетність внутрішнього, загальнонаціонального контексту того блоку досліджень, що має не стільки глобальне, скільки локальне, але не менш важливе у межах нашої держави, значення і тематика яких сконцентрована у площині передусім українознавства: історія, література, мова, етнологія, фольклористика, журналістика, видавнича справа, звичає право, "білі плями" української історії, пос紀овані російсько-радянською владою імена українських достойників – усі дослідження, спрямовані на захист і розвід української мови і культури?"

Слід звернути увагу на специфіку гуманітарної науки (блізько 40 дисциплін), яка має свою методологію досліджень і суспільний резонанс. Значна частина тематики таких досліджень носить насамперед внутрішній, загальноукраїнський, а не глобальний світовий контекст, але це не означає, що вони є якимись другосортними чи не потрібними. Відповідно, індекси цитувань, тобто зацікавленість світової наукової спільноти такою тематикою, буде об'єктивно меншою, та це аж ніяк не свідчить про меншовартість таких досліджень.

Перед гуманітарними дисциплінами, зокрема історією України, та її дослідниками стоять масштабні завдання не лише очищення від марксистсько-ленинської доктрини, імперських фальсифікацій, "скрепів руського міра" та аматорських міфологем патріотичних дилетантів, а й опанування сучасними методологіями історичних досліджень. Адже історична наука логічно завершує своєрідний понятійний ланцюжок, що розпочинається з історичної пам'яті і традиції, продовжується історичними знаннями й історичною свідомістю та завершується національною свідомістю. За їх наявності в суспільстві процес державотворення може бути успішним, а за відсутності – навпаки. Те, як ми уявляємо власне минуле, характеризує не лише конкретну особистість, а й суспільство загалом. Водночас історичні погляди визначають наш вибір майбутнього. Тому послідовний демонтаж імперської й комунобільшовицької парадигми вітчизняної історії є одним із найважливіших завдань української науки. Його можливо буде виконати, коли історикам і суспільству перестануть нав'язувати чергові "новації" про неперспективність національного погляду на вітчизняну історію, "скопуси", "індекси Гірша", "імпакт-фактори" як панацею виходу з кризи історичної науки, яка на сьогодні певною мірою є теж перебільшеною.

Справді, історія України як наукова та навчальна дисципліна нині є полем битви не лише між проросійськими/прорадянськими налаштованими істориками,

прозаїдними істориками-космополітами, які жонглюють постмодерністською фразеологією, а й когортю нових “патріотично” налаштованих міфотворців, що у своїх “працях” теж створюють український історичний процес, і тими істориками, які прагнуть дивитися на світ через “українські окуляри”, а не через призму одночи- чи двоголових орлів, п’яти- чи шестикутної зірки.

Великою проблемою є також те, що заняття історією нині приваблюють широкі кола аматорів, які вважають своїм “патріотичним обов’язком” не лише усно коментувати ті чи інші теми історичного минулого, а й писати, видавати та настирливо пропагувати свої історичні “опуси”. Вони навіть не підозрюють, що історична наука, як врешті і будь-яка інша, мають свою методологію та інструментарій історичних досліджень, без оволодіння якими та- кі аматорські писання не мають жодної наукової вартості. Можна допустити, що для задоволення своїх “історичних амбіцій” такий автор напише якесь краєзнавчу роботу, або збере і видасть спогади про ті чи інші події чи особистості. Але, коли непрофесіонал береться за написання статей чи книг з концептуальних проблем історії України, маємо не просто профанацію історичної науки, а черговий міф та фальсифікат. Не- припустимо, що історичну науку, як, до речі, політику і культуру заполонили імітатори, що профанують усе, до чого беруться.

Аналізуючи проблеми української історичної науки, слід звернути увагу на т. зв. “зовнішні і внутрішні” рецепції української історії. У цьому контексті варто наголосити, що трактування одних і тих же історичних подій, оцінка певних особистостей істориками різних держав часто буде неоднаковою, а інколи прямо протилежною. Очевидно, що такий підхід, до певної міри, є закономірним, адже, скажімо, з’ясування й оцінка причин, сутності та наслідків Переяславської угоди й Березневих статей 1654 р. українськими й російськими істориками була і буде різною, як неоднаково буде інтерпретація ними української національної революції 1917–1921 рр., Голодомору 1932–1933 рр., історії УПА тощо. Аналогічно, по-різному, трактуватимуть українські і польські історики Коліївщину, історію ЗУНР, Волинську трагедію часів Другої світової війни та ін. Ніколи не напишуть спільній історії араби та євреї, вірмени та турки, серби та косовари.

Історик завжди аналізує історичні процеси під кутом певної парадигми. Сучасні історичні дослідження не можуть обмежитися якоюсь однією, на- віть супермодерною, методологією, бо погляд на ті чи інші події “зсередини” чи “очима людини” досліджуваної епохи, про що так полюбляють говорити дея- кі сучасні історики, є не менш суб’єктивним, ніж традиційні методології історичного дослідження. У нинішній цинічний час спрофанованих вартостей осо- бливої ваги набуває те, як ми розуміємо своє минуле, оцінюємо сучасне й бачимо своє майбутнє.

Тому історична пам’ять, історичні знання їсторична свідомість, що формують національну свідомість, є реальними чинниками політичного, економічного і духовно-культурного життя нинішньої української держави та її громадян.

120 років тому Леся Українка вперше відвідала Буковину Просвітяни відзначили ювілей товариськими сходинами «Діалог поколінь»

Олена РЕПІНА, заступниця голови Глибоцького районного об’єднання ВУТ “Просвіта”

Товариські сходини у Глибоці

26 квітня виповнилося 120 років від того дня, як Леся Українка вперше відвідала Буковину. Як і тоді, цьогоріч, у ювілейний рік народження Лариси Петрівни Косач, ця подія не залишилася поза увагою громадськості. Просвітяни Глибоцчини відзначили обидві ювілейні дати товариськими сходинами – саме таку назувала зустріч української інтелігенції зі славетною письменницею у 1901 році. Попри карантинні обмеження сходини у Глибоці виявилися велелюдними: до поважного товариства в залі Центральної бібліотеки Глибоцької територіальної громади в онлайн-форматі приїхалися учасники обласних за- кладів культури, столичні гости

українців, позначеного національним маркером: вишиванка, комірців, краваток тощо. Так було відшито вишиванки Шевченка, Франка, Старицького, Заньковецької та інших відомих діячів – всього на сьогодні 21 робота. Своєрідне “олюднення” одягу класиків відбулося через презентацію відшитих за давніми зразками вишиванок відомими сучасниками – митцями, громадськими діячами, науковцями, які сфотографувалися для альбому – Євгеном Нищуком, Ірмою Вітовською, Ахтемом Сейтаблаєвим тощо. 10 із 16 представлених на листівках вишивок належать родині Косачів, адже введенню елементів вишивки в гардероб інтелігенції другої половини XIX ст. ми завдячуємо Ользі Петрівні Косач – матері славетної родини, що подарувала світу Лесю Українку”.

Своїми відчуттями від участі в проекті поділилася Леся Воронюк: “Це було дуже трепетно і надзвичайно відповідально, адже Леся Українка – це не одна із письменниць, це єдина у своєму роді жінка, яка сама вибудувала цілий пласт в українській літературі, перекладі, етнографії, культурі тощо”. Розповідаючи про підготовку 15-річчя Дня вишиванки,

пані Леся наголосила, що “вишиванка, як друга шкіра, залишається по-тужним ідентифікатором українства у світі”. “А завдяки таким проектам, як альбом “Viшиванка в одязі видатних українців”, чисто візуальний контекст поглиблюється історично-культурним змістом, що переносить вишиванку із побутової площини у сакральну”, – додала вона.

Діалог поколінь – вісь, що тримає Україну

Про патріотичні родини минулого й сучасності, передачу цінностей між поколіннями міркували учасники за-

ходу. Співорганізаторка сходин – директорка Глибоцького районного краєзнавчого музею, літературного музею Домки Ботушанської Ольга Шевченко – розповіла про Лесю Українку в поезії та мальстріві Домки Сидорівни Ботушанської. А син пані Ольги Володимир Шевченко, знаний на Буковині волонтер, і невістка, донеччанка Яна поділилися історією свого кохання та тим, як уживаються Схід і Захід під спільним сімейним дахом.

Свій діалог поколінь затримали присутнім Світ-

та громадські організації, а також представники української діаспори з Європи – Товариство Української Культури в Австрії ім. Лесі Українки.

Леся Українка та Буковина: 1901, 1903, 2021

Родзинкою заходу став альбом української дизайнерки Тетяни Зез “Viшивка в одязі відомих українців” 2020 року видання, завдяки якому Леся Українка ніби повернулася на Буковину втретє, бо розкішну Лесину вишиванку у проекті презентувала буковинка, засновниця Всесвітнього дня вишиванки

ч. 17–18, 29 квітня – 12 травня 2021 р. ◆ “СЛОВО ПРОСВІТИ”

лану Пожога разом із внучкою Світланкою Грищук – донькою священника Православної церкви України. Пані Світлана – педагогіня, громадська діячка, вона розповіла про засади сімейного морально-етичного християнського виховання, що культивуються у родині священника Православної церкви України Романа Романовича та Олени Костянтинівни Грищуків. Літературно-музичну композицію “До моого фортепіано” виконала лауреатка конкурсу ім. Лесі Українки “Змагайтесь за нове життя” – Світланка Грищук. У неповторному дуеті бабусі і внучки, як справжній діалог поколінь, прозвучала співана поезія Лесі Українки.

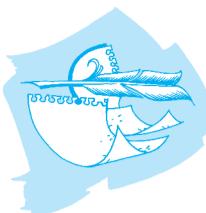
До сліз розчулили присутніх поетичні рядки мами і доньки Віри Китайгородської та Ле- сі Воронюк у виконанні відо-

мої буковинської етнографині, педагогіні Наталі Козачок та її сина Володимира – студента Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв ім. С. Воробкевича. Пані Наталя розповіла про діяльність гуртка “Етнографічне краєзнавство” та запросила Тетяну Зез ознайомитися із вишиванками с. Чагор.

Голова районного об’єднання ВУТ “Просвіта” Олександра Приходько-Возняк зачитала авторські присвяти Лесі Українці, а співорганізаторка, директорка бібліотеки Ольга Ковальчук запросила всіх очіх переглянути тематичну виставку та зробити фото на згадку про ювілей, скориставшись фотозоною “Леся Українка – 150: діалог поколінь”.

У підсумку українська письменниця, громадська і культурна діячка Віра Китайгородська наголосила, що любов – до родини, рідної культури, землі, де народився і виріс, – є визначальною і рушійною силою, на якій стояв і стоятиме український світ.

Ініціаторка та модераторка заходу, заступниця голови районного об’єднання ВУТ “Просвіта” Олена Репіна вручила учасникам грамоти, подяки, анонсувала наступні заходи ювілейного року Лесі Українки.

Замість біографії

Віктор ГРИЦЕНКО,
м. Кривий Ріг

Із вирію не всі вернулись птиці,
Не всі і ми на батьківський поріг:
У когось шлях на чужину проліг,
Хтось став назавше жителем столиці.

Коли судьба у Божеській десниці,
Життя простелить вам пів ста доріг:
Комусь – терни, комусь – лише моріг,
Комусь – палаці, а комусь – в'язниці!..

Нелегко вибрати в грядуще путь,
Щоб жити нам не так, як всі живуть,
Тому не раз студив холодну воду,

Бо рік минув – я ж наче і не жив,
Хоч перевірив у труді спромогу жил
(що це даремно, взнати мав нагоду!).

Хоча в очах чужих я відчайдух,
Багацько вже не встигну... Дещо зможу,
Бо часом відчуваю руку Божу –
Натхнення не було б, якби не Дух!..

Для мене творчість – Слова вічний рух,
Якщо Господь не виставить сторожу.
Але Його даремно не тривожу –
Пасе мільйон поетів цей Пастух!..

Я не творив кумирів, а шукав,
Та не святих хапаю за рукав,
Щоб сокровенне, як вони творити.

Пишу в шухляду вже багацько літ,
А вже пора складати заповіт:
Як не було, а з долею ми квити!..

Що найважливіше в житті поета?
Архів і, мабуть, молода вдова:
Красива – добре. Краще – ділова,
Бо знайде гроши для твого портрета!..

Подбай зарані про життя аскета:
Де будь могилі, ще росте трава,
І ще в рядки шикуються слова,
І не чатує недруга вендета...

Найвища нагорода для митця,
Коли заслужить з терену вінця,
Який кладуть в нас зрідка на могилу

Посланням до Всевишнього Творця...
Але, щоб сталася подія ця,
Від серця маеш відрвати жилу!..

Кумиру, мов зорі, віки світити,
Та яскравіше я-таки згорю:
Метеорит затъмарює зорю,
Хоч різні в них, звичайно, габарити...

Він жив собі, як сноби-сибарити –
Чи не тому я з ним стаю на прю?
А мо', даремно я затіяв гру –
Дощенту-бо горять метеорити!..

Знімає сповідь камені з душі,
Коли на мить забудеш слово лжі,
А саме так вести розмову мушу!..

Відвертий все ж до певної межі:
Не всі слова очистив від іржі,
Аби змогли комусь очистить душу!..

Я веслував, немов галерний раб,
Хоч дехто скаже, що мені щастило,
Бо не питав, в чиїх руках кормило
І був байдужим до життєвих зваб... .

І от тепер, коли в борні заслаб,
Де вітер той, що дме в мое вітрило?
Як руки тут не опустить безсило,
Не стати здобиччю тупих нахаб?..

Я б жив майбутнім, та в грядущім – тьма,
В кінці тунелю вогника нема!..
А може, є, та заважають сльози:

Сурмить за вухом ангельська сурма,
А інший ангел меч свій підійма –
У потойбіччі ждуть метаморфози!..

Про себе все сказав у віршах я,
Сказати більше, мабуть, неспромога!
Не раз була почута засторога:
“Кому потрібна розповідь твоя?...”

А я ж не граю ролі мудрія!..
Коли вже буду на шляху до Бога,
Ви не шукайте слів для некролога –
Візьміть лиш книжку, де мое ім'я.

Весь вік учивсь, як в світі жити слід:
Радію радості малій, журюсь від бід,
І вже з долонь зйшли тверді мозолі,

Бо я тепер почесний домосід,
А що поет – не знає і сусід,
Бо з'їв з сусідами лиш пучку солі!..

Вуста німі, хоч слухають ще вуха:
Господь на мову відібрав права!..
В юрбі моя поникла голова,
Бо людський бунт – це перш за все роз粗ха!

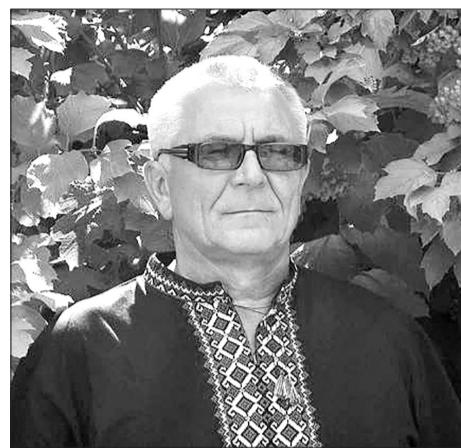
У натовпі людина слабодуха
Не визнає пророцтва Божества...
Застерегти б, та де візьму слова?
І, врешті-решт, хто в нас поета слуха?..

Як Бог не дав цих слів, ніхто не дасть:
За владу глотки рвуть імущі влада,
А люд трудящий жде від них зарплати!..

Та зозла все ж підняв цілинний пласт –
Нащадкам свій пишу “Екклезіаст”,
Не мавши, хоч поет, над словом влади!..

Січень 2021 року

Це час облітає із білого світу

Олександр КОСЕНКО,
м. Кропивницький

Вже день малішає. Міліє
Кохання погляд. Глибина
Злякалась осені. І мрія
У чарці топиться вина.

В червоній крові винограду,
В хмільному вирі. Без мети.
А роки, ніби конокради
Женуть надії в засвіті.

Женуту! Стежки мої толочать!
Димлять багать чадні гноти.
І нижути, нижути ніч – до ноchi
На чорну нитку самоти.

І водить в темряві літа
Кохань зітлілих сліпота.

Сумно. Вітер ловлю невловимий.
Цей прАвітер-час.
Роки, пси мої гончі, поздай. Відстали давно.
Загубилися в пам'яті ніби в просторах
пампас.

Не гітара гукає гуляти тепер. Доміно... .

Задошило. Мольфари покрали
в Сахарі доші.
Світ незмінно міняється, крається.

Тут, під дошем

Ми – релікти. Дрімучі археїські хвоці
Древніх душ невтамовний, оголений щем.

Ми релікти між цих гомініків
перелітних світів.
Примітивних, як зрада. Чужих, нетутешніх,
як смерть.
Я цей вітер ловлю, в хаотичній гонитві життів.
“Піпл дохаває” хаос. А думка нехай
на десерт.

Сумно. Вітер ловлю. Та шукаю себе між епох.
Це простецьке життя... А таке незбагненне,
як Бог.

Це час облітає із білого світу
Як парша, як іній, як спогади. Вечір.
Околиця неба аж мре рожевіти.
І нікає сутінь, кваліва, як втеча.

Це дні наче хвоя забав новорічних
Летять, осипаються. Бо не буває
На білому світі безсмертних та вічних.
А свято триває... .

А свято гарує, жере, коноводить
До лютих синців, до похмільної чарки.
Та Лета невпинно несе свої води.
І ліплять матерію вічних три кварки

Не має застілля такої рибини,
Щоб з'їв, і буття усвідомив глибини

Зустрілися в сутінках небо і степ.
І скаче стежина до них навздогінці.
Аж мрій з коханням течуть через вінця.
Могутній Лерад через всесвіт росте.

Правічного дерева дев'ять світів
Дитинно дрімають між степом і небом.
Над перепелиною долею Феба
Буття стережут Колоски золоті.

Казки та легенди. Віки та світи
У Степу правічного сплять на долоні.
Тут приспані битви, звитяги, погоні
Зривались колись до якоїсь мети.

Для Степу ж ота метушлива мета
Проста порожнечка. Дурна пустота.

Інші ми! Так! Ми – невимовно інші!
Квіти зимують в горщиках на вікні.
Це не тобі світ фарбуєв да Вінчі!
Це не тобі марень моїх пісні!

Оні рептилій туплять зінниць щілини
В душу мою крізь генетичний тлін.
І не птахи в Ірій летять, – хвилини!
Шоб віднайти Слово моїх молінь.

Господи! Всесвіте! Ранок, як ода каві.
Вічні три крапки – ніби флешмоб надій.
Та не тобі ці молитви лукаві.
Мрія бринить колами на воді.

Навіть помре. Та, від живих живіше,
В Ірії мрій ми – незбагненно інші.

Осінь. Паморозь висне в повітрі.
Холод котиться поміж людьми.
Розкидає пожитки нехитрі
Листопад, щоб тікати від зими.

Шоб сховатись хоч в мислях від снігу.
Ожеледиць, хурделиць, відліг,
Де в холодну вмуровані кригу
Поховалися ріки від ліх.

Від людей. Чи від інших напастей?
Нудно сніг ніби дні проліта
Та мені як надія на щастя
Листопаду сльота золота.

Тільки хмари – не марні листи
Від старої, як світ самоти.

Тут верbam коси чеше вітер.
Тут осінь Клаусу листа
Писати нових шукає літер.
Та свято вірують міста

В таємні знаки інтернету,
У тайну чужих неправд.
Летить до Ірію планета
І янгол Білого Пера

Уже свого ладнає горна.
Шука мелодії, либонь.
Та хто до серця нас пригорне?
Хто нас помножить на любов?

І ждуть спокути для Землі
Хто совість множить на нули.

Стійкою стань, пелюстко, не впади

Надія ПОЗНЯК, м. Суми

Ми з тобою вибирали килим
і не помітили, як обрали вересень...
Ми торкалися морської хвилі,
переходили до гарячого піску,
арабської геометрії, юного снігу,
гіркого шоколаду;
ми губилися у розмитості та блиску
місячного сяйва,
грудневого вечора... спалаху світанку...
Нас нічого не здивувало.
Та ми обернулися.
Їкий колір, наче в рептилії –
на фоні металевих складських полиць.
“Не бійся, – подумала я, – це не ящірка.
Він не відкіне свого хвоста, немов темні думки.
Ти й своїх невеселих маєш доволі.
Вони потрібні тобі для рівноваги”.
Долоня лягла на ворс. Той подався...
Постели під ноги килим зеленого
із відливом золотового, –
і ти станеш спокійною,
ніби трава соковита на ранковому сонці.

Що ця осінь забула у мене у хаті?
Я боржник її, певно, за світлу печаль.
За оці хризантеми біляво-лупаті –
противага до кольору пристрасних мальв.

За подовжені ночі, а значить, це термін,
що відводить природа для стану душі,
коли е післясмак недоспілого терну,
та немає жаги, наче вже збайдужів.

І за цей супокій в рівновазі квартири,
і за те, що голубка учора вночі
на моїм підвіконні, немов на картині,
намагалася від щастя віддати ключі.

Вона стукала дзьобом знадвору до кухні,
задивлялась на мене – в душі глибину,
мов чекала, що пурхнуть мелодії лютні,
бо луна ще стояла я ловила весну.

Фотографії з часом блікнуть,
перетворюючись на тіні.
І минулє твое – зернятко.
І майбутнє – пусте насіння.

Чом тривожно, не спіться, жінко?
За вікном не завія – осінь.
В перспективі ще є відтінки...
Сире в моді, його задосить.

А тобі подавай вітрила.
Пурпурів. Шаленство моря!
Шоб галера несласа нестримна,
і твій Грей, безумовно, – поряд.

Тільки, знаєш, не все так просто.
Шти парус – діагноз точний.
Із Борисполя лоукостом
відлітають і юнка, і хлопчик.

І колише чорнильно-сині
кленів контури вітер-здичий,
і тримтять піски Палестини –
світлі штори супроти ночі.

Післясмак

В Берліні сніг повільно-невагомий.
Мереживо дерев на тлі пастельним.
Недільний ранок. Вулиці пустельні.
Лише трамвай працює, і вагони,

Паралельні світи

Зінаїда ВОРОТИНЦЕВА, Луганщина

Вітри гасають шляхами битими,
За руки тягнуть дощі плаксиві.
Й степи, що влітку пишались квітами,
Стають облізлі і некрасиві.

Сховались грози за небокраями,
Куди дорога зимі заказана.
Птахи – у вирій, клинами, зграями,
Багнюка, осінь... Й війна нав'язана.

Це “іхтамнеты” приперлись з танками,
Зі своїм миром, брехнею, гаслами.
Колись рожденні “отцами” й “мамками”,
Батьків Вкраїни роблять нещасними.

“Родителям” треба б дружити з головою
Й про власних дітей благодійно подбати.
А то посилають свою рукою
“Бандерівців” тут, в Україні, шукати.

I щоб грошенят на війні заробили,
Bo й не передбачиться, видно, ніде.
Й стирикати в чистім полі нічайні могили,
Життя все вирує – війна все іде.

A десь там мажори рулі викручують,
“Нісани” й “бентлі” вищата на гальмах.
Але батьків вони не засмучують:
Втішають себе в спортзалах і спальнях.

Якби ще й канабіс вживати легально,
Для хворих, звичайно, а трішки для себе.
А ще б гральний бізнес відкрити негайно,
Bo mi молоді, нам розважитись треба.

В Москву хотіть летіти скакати на сцені
I звідти волати: “А мы вне политики!”.
У всіх оправдання якісь навіженні,
Bo чути не хочуть ні правди, ні критики.

Ta що ж це за бізнес – ворожій країні,
Ще й мова чужа – вкраїнську не знаєте?

Іще не забули: наш стяг – жовто-синій,
A “Гімн” “Ще не вмерла” чи часто співаете?

В окопи до хлопців коли заглядали
Всі Лораки, Йолки, Свети і Таї,
Кого ви вкрайнським теплом зігрівали,
Вкраїна у серці чиїм розквітає?

Збіговисько в Раді людей випадкових,
Так прикро, бо ми їх самі обирали.
Так думалось: чесних і глузом здорових
I щоб “Конституцію” зрідка читали.

A кожен злигавсь зі своїм олігархом
I відпрацьовує вкладені гроші,
Марить себе ледь не цілим монархом,
Нащо народ – є повії хороші.

A ще б референдум узаконити треба,
Bo час підійшов на питання нагальні:
Кожен вирішує тільки для себе –
Як часто ходити йому до вбиральні.

Коли ж як питання про землю настало,
Законом обмежились – всяк про це знає.
A де ж референдум? Чому не спитали?
Що дума народ – хай же сам визначає.

Словами легко війну закінчити,
Нам клепки без “формули” не вистачає,
Хлопців продовжують бити й калічти,
A світ весь байдуже спостерігає.

To ж десь в бліндажах, у окопах солдати
Мороз мають, спеку і рани смертельні,
Вкраїну боронять і можуть не знати,
Що поруч існують світи паралельні.

Снаряди і “гради” – і ліків паюші,
Десь пики б'ють за надії земельні.
Війна і смерть – розваги й радощі...
Чи й справді в країні світи паралельні???

Вадим Сухаревський

Тетяна МАЙДАНОВИЧ, м. Київ

Питали його [Іоана Хрестителя] і вояки, і говорили:
“А нам що робити?” I він відповів: “Нікого не кривідьте,
не оскаржуйте фальшиво, вдовольняйте платнею своєю”.
(Євангеліє від Луки, 3:14)

Край міста Слов'янська – засада ординська, москальська...
Прикрились дітми, убиваючи із-за ікон.
Наказ “Не стріляти” – спланована штабом поразка?
I як це прийняти тому, хто вродивсь козаком?!
Біжать москалі* – українських військових добити...
Тепер уже лиш вороги – потрапляють в приціл,
Тепер уже збоку – бабусі з іконами й діти,
Тепер уже можна – прямою наводкою в ціль.

Комбат** Сухаревський! Тоді він ще був лейтенантом.
Тринадцяте квітня – іде чотирнадцятий рік:
Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти
I залпом впритул – розганяє москальський набрід.

За Промислом Божим зростають ще в нас лейтенанти,
По духу – герої, на страх ворогам – козаки.
Поліг в тім бою Біліченко Геннадій із “Альфи”,
Яка в час Майдану відмовилася братъ Профспілки.
Сумського спецназу бійці на землі сходять кров’ю,
Спішать вже до них вороги, щоб живих – у полон...
За друзів життя покладати – це звено Любов’ю,
Свій край боронити – для воїна Божий Закон.

Вадим Сухаревський тоді ще був лейтенантом,
Тринадцяте квітня – ішов чотирнадцятий рік:
Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти
I залпом впритул – розганяє москальський набрід!

Уже лейтенант він мислення мав генерала,
Вів бій переможно – як мужній, від Бога, солдат.
Вадим Сухаревський потрапив у госпіталь в ранах;
Навчався; затим в ЗССУ повернувся назад...
На полі тому, де війна почалася гібридна,
Де бджілки на травах Слов'янська визириють мед,
Там пам’ятник – той БєТеP! – нам поставить потрібно,
Шоб гралися діти й читали між тихих дерев:

“Вадим Сухаревський тоді ще був лейтенантом...
Тринадцяте квітня – ішов чотирнадцятий рік:
Він сам, без наказу, почав з БТР-а стріляти
I залпом впритул – розігнав тут москальський набрід!”

* Москалі – різних національностей прислужники деспотії Московського Кремля.

** На час написання вірша В. Сухаревський був командиром 503 батальйону 36-ї бригади морської піхоти.

26. Воркшоп

Якщо ви щось по-іншому називаєте – це не означає, що йдеться про нове поняття чи явище. Йдеться про ваше незнання питомої лексики, зокрема її семантичного поля. Саме таку ситуацію маємо з безпоганім англізмом *workshop*, що відповідає нашому дуже давньому поняттю і лексичній одиниці *вишкіл* “ретельне навчання чого-небудь, прищеплення певних навиків, привчання до дисципліни і т. ін.” (СУМ I, с. 542; СУМ 20, т. 2, с. 391); *вишкіл*: *навчальний захід* (*курси, семінар, тренінг тощо*): “Щоби з’ясувати собі, як сильно відстали ми від інших народів, особливо в ділянці фахового *вишколу*, наведемо тут деякі приклади. [...] Поминаючи високий рівень кравецького ремесла в усіх західноєвропейських державах, слід подати, що найвище розвинулось в Англії – мужеське, у Франції – жіноче кравецтво [...]; хіба ти не знаєш, що всуди треба певної підготовки. Саме такі, як Ксеня, переходят *вишкіл*. Одні дійуть до мети, другі відпадуть, і на те саме потрібний цей *вишкіл*. Ті, що відпадуть, пірейшовши *вишкіл*, хоч не підуть революційним шляхом, напевно, будуть добрими і корисними громадянами й своєю працею покладуть цінні заслуги для суспільності” (Б. Кравців, 1905–1975) [Н. Хобзей та ін. Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів: Інститут українознавства ім. І. Кріп'якевича НАН України, 2012, с. 149].

Отже, що означає *воркшоп* (<*work+shop*) за новітніми теоретизаторами процесу навчання, що начебто через чуже слово-дивогляд “*Просвітити, кажуть, хочуть / Материні очі / Сучасніми вогнями. / Повести за віком, / За німцями, недоріку, / Сліпую каліку*” (Т. Шевченко), бо ми, бачте, досі не вміли вчитися і не розуміли, що навчання – це передусім активність, самонавчання та обмін знаннями, а от коли *зavorкшопимо*, то нам вже є істина однією.

Німецький психолог і психоделоптерапевт Клавс Фопель, що практикує методи групового розкріпаченого навчання для всіх, визначає *воркшоп* як “інтенсивний навчальний захід, на якому учасники навчаються перш за все завдяки власній активній роботі” [Воркшоп як формат професійного навчання] – так ніби під час *вишколу* чи просто навчання ми не робимо саме цього і максимально не активізуємо учнів чи студентів?

Проте знаходяться стурбовані теоретизатори, які замість того, щоб уживати питомі слова чи розширювати їхнє значення, вигадують *багатослівні своєрідності* для позиченого чужинця, аби під його покровом заробити собі, мабуть, грошенят з європейських фондів чи грантів за своє педагогічне псевдонаваторство і пускання диму в очі. А рabi раді лоба розбивати об загальновідомі педагогічні прийоми.

На думку цих теоретизаторів всевдопедагогічного штибу, *воркшоп*, тобто з англійської *workshop* “майстерня, цех” (АУС 2006, с. 1686), де *work* – різночастиномовне і багатозначне слово з основним значенням “робота, труд” та багатозначне і різночастиномовне слово *shop* зі значеннями “крамниця, магазин”, “майстерня, цех”, “установа, підприємство”, “ангажемент” (тє-

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

атр.), “професійні інтереси”, “в’язниця” (розм.) (АУС 2006, с. 1293–1294) – це:

– “навчальна група, яка допомагає всім учасникам стати після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку;

– навчальний процес, в якому кожен бере активну участь;

– навчальний процес, під час якого учасники багато дізнаються один від одного;

– тренінг, результати якого залежать насамперед від вкладу учасників і меншою мірою – від знань ведучого;

– навчальний процес, на якому в центрі уваги – переживання учасників, а не компетентність ведучого;

– можливість відкрити для себе, що знаєш і вмієш більше, ніж думав досі, і навчитися чомусь від людей, від яких цього не очікував” [Що таке “воркшоп”?].

То що з того багато слів’я не покриває своїм лексико-семантичним полем *вишкіл*? Питання риторичне, бо причина не в слові, а в рабському наслідуванні чужого.

Куди ж дістався цей чужинець *воркшоп* з цілою купою, як бачимо, надуманих чи вигаданих значень замість нашого перевіреного, широковживаного й загальнозрозумілого **ВИШКІЛ**? Дістався самої серцевини нашої мови, а саме Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яніка, бо саме про це йдеться в нещодавному повідомленні в мережі, де *воркшоп* став уже прикладкою:

“Підготовчий онлайн-воркшоп “Марафон з українською мовою ім. П. Яніка”. Відразу відчути, що знаменитого конкурсу торкнулося Міністерство освіти і науки, що має за натхнення жити з чужого розуму, бо до свого, мабуть, не дорошло.

Не думаю, що канадський багатій – українець Петро Янік – вкладав гроші в українську освіту та науку, аби там так бездумно **воркшопили**?

Не дурійт самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь,
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють...
Тарас Шевченко

27. Стартап

Авторизована передісторія

Історія терміна сягає 1939 року США, коли два студенти інженерного факультету зі Стенфордського університету Девід Паккард (*David Packard*, 1912–1996) і Вільям Г’юлетт (а не **Хьюлетт**) (*William Reddington Hewlett*, 1913–2001), маючи стартовий капітал 538 доларів, заснували крихітне підприємство і назвали його своїми прізвищами (черговість визначив жереб) *Hewlett-Packard* (HP). Започаткована хлопцями компанія зараз відома як *Г’юлетт-Паккард*, скорочено Ейч-Пі (HP) – всесвітньовідомий бренд (марка), який виробляє комп’ютерну та іншу оргтехніку. Тобто з філологічного боку відбулося явище транснімізації: власні імена абревіяційним способом перетворилися в ергонім (“єргонім < гр. ergon “праця” – власна назва постійних або тимчасових об’єднань людей” – М. Торчинський).

За логікою теперішніх користувачів слова *start up*, воно начебто ідентифікувало діяльність саме цих двох славетних інженерів.

Першим офісом НР став гараж в Пало-Альто (Едисон авеню, 367), який 1987 року офіційно оголосяє історичною пам’яткою Каліфорнії і місцем народження **Кремнієвої долини** – технологічного центру Америки і світу. Саме тут Г’юлетт і придумав генератор звукової частоти для тестування авіосистем. Перше замовлення Девіда і Вільям отримали від студії Волта Диснея (не *Уолта Діснея*). Компанія придбала кілька таких генераторів для поліпшення звукового супроводу анімаційної картини “Фантазія”.

Саме через цей гараж *стартапи* називають ще “гаражним бізнесом”. Згадаймо, що ще двоє шкільних друзів, два Стів – Стів Возняк (1950 р. н.) і Стів Джобс (1955–2011) – також у гаражі батьків Джобса створили комп’ютерну плату, прототип комп’ютера *Apple I*, а 1 квітня 1976 року Джобс і Возняк заснували компанію *Apple Computer, Inc.* (нині – *Apple Inc.*), яка була зареєстрована 1977 року.

Цікаво, що Стів Возняк має українське коріння. Його прадід Юрій (Джордж) Возняк народився в Польщі 1843 року і прибув до США 1870 р. Він зазначає, що родина матері походить з Німеччини, а родина батька – з Польщі (тоді, в XIX ст., у складі Російської імперії), або з іншої сусідньої країни: “Багато хто в мене запитує: Стів, ти поляк? Бо мое прізвище Возняк. Я відповідаю: Ні, я українець. Я завжди знов, що мое прізвище – українське. Все своє життя я хотів приїхати до України.

Я дякою мірою бажав би бути українцем. Ці люди здаються найбільш подібними до американців, як я сам, з усіх інших європейців”. У листуванні зі Стаком Возняком, CEO CargoFy, Стів написав: “Я відчуваю спорідненість з Україною через своє ім’я”. А 30 вересня 2017 року, під час виступу на Olerom Forum I в Києві, Стів Возняк заявив прямо: “Багато хто в мене запитує: Стів, ти поляк? Бо мое прізвище Возняк. Я відповідаю: Ні, я українець” (Хто такий Стів Возняк: засновник корпорації Apple, який вважає себе українцем).

Проте, за 10 років до того, 1966 року, інженери “Г’юлетт-Паккард” зберуть перший комп’ютер (Девід Паккард – співзасновник компанії НР).

У 70-ті роки фірма випустила перший у світі кишеньковий калькулятор, а відтак серію настільних комп’ютерів з мовою програмування BASIC з магнітною стрічкою для збереження інформації. Вже в ці роки фірма могла стати б успішною на ринку персональних комп’ютерів, якщо б у 70-ті роки не відмовилася від настільного комп’ютера, який розробив їхній співробітник українець Стів Возняк – засновник компанії Apple (Місто рождення Кремнієвої долини).

Згодом Девід Паккард написав книгу “Шлях НР”, де розповість, як створювали компанію разом з Біллом Г’юлеттом.

За логікою теперішніх користувачів слова *start up*, воно начебто ідентифікувало діяльність саме цих двох славетних інженерів.

Поширення терміна

Поширення термінові *startup* надало найвідоміше й найавторитетніше економічне друкова-

не видання світу *Forbes* у серпні 1976 року, а відтак *Business Week* у вересні 1977 року для позначення компаній з короткою історією діяльності.

“Хрещеним батьком” *startup*-у називають американського бізнесмена Стівена Бланка, який дав йому таке визначення: “(від англ. *startup*, букв. “стартуп”) – це компанія з нещодавно створеною операційною діяльністю, де біля джерел створення був пошук і реалізація бізнес-ідеї для подальшого втілення в життя” (Стартап (*Startup*): що це таке простими словами + 5 ідей та порад щодо створення start-up проекту з мінімальними вкладеннями).

Поняття і термін закріпилися і широко розповсюдилися під час так званої економічної “бульбашки”, тобто “бульбашка доткоювів” – бізнес-моделі в інтернеті. Слово постало від англ. *dot.com* – домен (ім’я сайту-сторінки) верхнього рівня, в якому зареєстровані переважно комерційні організації. “Економічна бульбашка” існувала приблизно від 1995 по 2001 рік у результаті злету акцій переважно американських інтернет-компаній, появі великої кількості нових інтернет-компаній та переорієнтування старих компаній на інтернет-бізнес.

Проте ера “нової інтернет-економіки” не наступила, а значні кошти, витрачені на рекламу та початкову діяльність, привели до банкрутства. Відтак термін *дотком* набув зневажливого значення як “незріла і непродумана концепція підприємництва”.

З огляду на сьогоднішню інтерпретацію поняття *startup*, – це початковий, новий, особливий, ще не випробуваний, але привабливий для наслідування вид підприємницької прибуткової діяльності, спрямований на користь для суспільства. Себто це нетрадиційна і ще не зріла бізнес-модель, за розрізнення якої беруться передусім молоді люди.

Цікаво, що всі етапи *стартапу* мають питомі назви: 1. *посівний етап*, або Pre-Seed stage (пошук ідей), 2. *запуск*, або Startup Stage (зайдено інвестора і випущено продукт), 3. *зростання*, або Growth Stage (початок прибутку), 4. *розширення*, або Expansion Stage (просування на нові ринки), 5. *вихід*, або Exit Stage (пік розвитку, коли інвестори продають кампанію великим гравцям) (Що таке стартап?).

Є вже і похідник від цього слова – *стартапер*. Це людина, що входить до групи людей, які здійснюють проектну діяльність в межах *стартапу*, себто керівник проекту чи будь-який інший член колективу.

Українські відповідники

Що ж означає лексема *start-up* в англійській мові? ‘*Startup* – це: 1. дія чи процес приведення чогось у рух (урухомлення), 2. новостворений бізнес.

Наші перекладні словники дають ширшу інформацію: *start-up*, *startup* [*sta:təp*, amer. *sta:tərپ*] n 1. запуск, пуск, початок 2. (*startup company*) молоді компанії, новостворений бізнес, стартап (ЗНАУС 2010); одне з 25-х значень “засновувати, відкривати (підприємство тощо)”, з долученням прійменника *up* (“схоплюватися; здригатися; виникати; з’являтися; швидко рости” (АУС Гороть, 2006, с. 1406), а також цей

прийменник передає значення “проти”: проти течії, вітру (АУС 2006, с. 1609). Поза тим *up* – це ще й іменник: підйом, піднесення, підвищення; *дієприкметник*: що іде; *прислівник*: вище, вгору.

Первісне, висхідне значення цього слова показово розкривають наші термінологічні словники:

startup = [*sta:təp*] початковий (Англійсько-український словник з математики т

Анна СТОЛЯРОВА,
просвітняка
Фото Ніни ПЛЕТНЬОВОЇ

"Я з утіхою згадую своє перебування у Харкові", — написала Леся Українка бабусі Єлизаветі Іванівні Драгомановій 12 червня 1889 р. Про свої враження від Харківщини вона написала в новелі (спогаді) "Весняні співи" і 1 грудня цього ж 1889 р. надіслала до журналу "Зоря" у Львові. Це був її перший прозовий твір. У цій коротенькій новелі вона згадує дев'ять пісень, так її сподобалась пісенна Харківщина, яку вона прославила на весь світ.

Вдячні харків'яни шанують пам'ять поетеси. У вересні 1999 р. була встановлена меморіальна дошка (скульптор О. Рідний) на фасаді школи № 3 по вулиці імені Лесі Українки і посаджений горіх на подвір'ї з нагоди 110-ї річниці з часу перебування знаменитої поетеси в Харкові. Про цю подію прозвучала передача в третій програмі Всеукраїнського радіо з Канади.

18 квітня 2001 р. харків'яни-просвітяни заявили: "Ми, об'єднання "Харківська плеяда імені Лесі Українки", присвятили свою діяльність популяризації багатогранної творчості поетеси: проведенню фестивалів, концертів, екскурсій, тематичних вечорів, зокрема "Леся Українка — перекладач з німецької мови", "Музика Ріхарда Вагнера в житті і творчості Лесі Українки", "Живі струни Лесі Українки і Гнати Хоткевича". 2006 р. за підтримки Всеукраїнського товариства "Просвіта" видано книгу "Харківська весна Лесі Українки".

19–21 квітня 2021 р. ОКЗ "Харківський

Леся Українка в Харкові

Покладання квітів до меморіальної дошки Лесі Українки на фасаді школи № 3

науково-методичний центр охорони культурної спадщини" (проводна наукова співробітниця С. Бахтіна) при Управлінні культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації організував ХХV Міжнародну наукову конференцію "Слобожанські читання", у рамках якої відбувся "круглий стіл" на тему "Леся Українка у Харкові", присвячений 150-річчю від дня народження поетеси. У зв'язку зі складними карантинними умовами учасники зібралися на подвір'ї КЗ "Харківської спеціалізованої школи II–III ступенів № 3" (директор В. І. Косміна). Прозвучали доповіді "Хронологія життя і творчості Лесі Українки", "Леся Українка у Харкові", "Леся Українка і художник Семирядський", "Твори родини Лесі Українки — скарби Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка", "Увіковічнення пам'яті всесвітньо відомої поетеси Лесі Українки у Харкові". Після доповідей поклали квіти біля меморіальної дошки Лесі Українці.

Присутні згадали славень школи, текст і мелодію якого склали

Горіх на подвір'ї школи № 3

педагог української мови і літератури Ю. І. Шостак:

А на вулиці цій Леся просто живе.
Кожен день чуєм ми її слово тверде.

Промовляє воно крізь минулі віки:

"Жити хочу і буду! Геть думи сумні!"

У школі вчаться все нові учні, які щодня, протягом десяти років, проходять позв Лесин портрет і читають її слова: "Я з утіхою згадую своє перебування у Харкові", викарбовані на меморіальній дошці.

До дня першої публікації "Кобзаря" ожива балада "Причинна"

"Причинна" — дебютний анімаційний фільм режисера, автора сценарію та художника Андрія Щербака за мотивами однайменної поетичної балади Тараса Шевченка, продюсери Геннадій Кофман і Ольга Безхмельниціна. Фільм створено кіно-компанією "МАГІКА-ФІЛЬМ" за підтримки Держкіно України. Прем'єра стрічки відбулась у 2017 році на Одеському міжнародному кінофестивалі.

Серед нагород фільму: премія ім. Лесі Українки Кабінету Міністрів України за кращий твір для дітей та юнацтва; "Золота Дзига" Української кіноакадемії за кращий анімаційний фільм, 2018; спеціальний приз журі Міжнародного кінофестивалю "КРОК" 2017; гран-прі фестивалю "Відкрита ніч. Дубль-21".

26 квітня, до дня першого видання "Кобзаря", анімаційний фільм "Причинна" виклали в мережу для безкоштовного

перегляду. Стрічка створена за мотивами одноїменної балади Тараса Шевченка.

Режисер фільму Андрій Щербак зі студентських років відчував творчий зв'язок із "Причинною". Його вабили таємнича атмосфера української ночі, народна міфологія, русалки на фоні Дніпра... Він наяву хотів зобразити це у своїй дипломній роботі, але викладачі відмовляли: тема складна.

Андрій розповідає: "Причинна" не давала про себе забути. Ішов час, я переїхав до Львова, знайшов роботу в Києві. Приблизно в 2011 році думки про те, що не було реалізовано, переросли в "інсайти". На роботу я ходив пішки, і під час цих довгих прогулянок перед очима почали з'являтися кадри: то сплячий козак на тлі чорвоних маків, то степ, яким мчать коні. Тоді я багато малював і загорівся ідеєю створення анімаційного фільму у техніці живопису".

Що з цього вийшло — дивіться безкоштовно на новій сінематеці кінокомпанії "МАГІКА-ФІЛЬМ" — FilmClub. На цій платформі можна переглянути й інші фільми студії.

Мирослав ЛАЗАРУК,
головний редактор
"Буковинського журналу"

Підготовлено до друку друге число "Буковинського журналу", яке напередодні Великодня побачить світ.

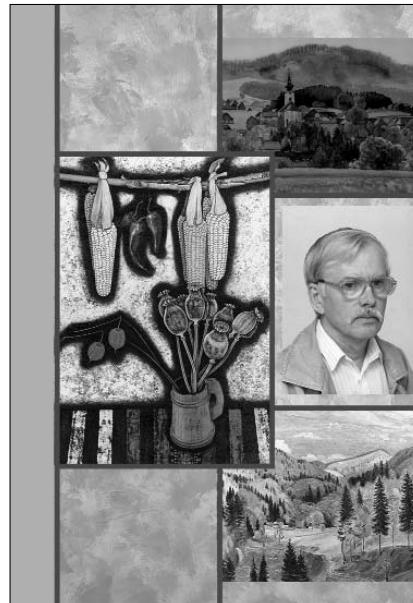
Відзначаючи 150-річчя від дня народження геніальної Лесі Українки, пам'ятаємо, що 14 травня таку саму дату відзначатимемо в Русові на Прикарпатті від дня народження визначного письменника Василя Стефаника. А 15 червня завітають торжества й на Буковину, в Чорторію, де поклонимось великому кіноакторові, режисеру, сценаристові Іванові Миколайчуку до 80-ліття від дня його народження.

У ювілейній колонці зазначено: сесія Чернівецької обласної ради ухвалила звернення до президента, Верховної Ради, Кабінту, МКІП і Київської міськради щодо присвоєння звання Героя України (посмертно) кіноактору, режисеру та письменнику Івану Миколайчуку.

"Вважаємо за необхідне звернутися до президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Київської міської ради з відповідним клопотанням щодо присудження Іванові Миколайчуку найвищої державної нагороди — Героя України (посмертно)", — йдеться в тексті. Також цим зверненням депутати обласної ради просить спорудити повноцінний пам'ятник Івану Миколайчуку у Києві, оголосили в Україні 2021-й роком Івана Миколайчука, створити національну кіностудію його імені, відкрити Республіканський музей Івана Миколайчука, започаткувати творчу майстерню. Тим часом під час конкурсу на заміщення посади керівника Кіномистецького центру імені Івана Миколайчука переміг режисер театру анімації Іван Бутняк. Про Івана Миколайчука написали статті Лариса Брюховецька, Ярослав Харицький.

На ювілейні теми пишуть автори Нестор Мизак та Андрій Федорук, Роман Krakalія, Роман Горак. Ніна Бічук, Зиновій Легкий, Анатолій Величко, Марія Махух присвячують спогади з нагоди 80-річчя поета і громадського діяча зі Львова Романа Кудлика. Валерій Ковтун пише про ювілей коломийського просвітителя і науковця Василя Глаголюка. Володимир Краснодемський акцентує увагу на спадкові видатного публіциста "бункерної України" Осипа Дякова-Горнового, Валентина Мацерука розповідає, що цьогоріч виповнилося 40 років з моменту відходу у

Ювеліада сягаєzenіту

засвіти прозаїка й журналіста Григора Мацерука, Василь Костик — про 100-річчя краєзнавця, перекладача Олекси Романця. Софія Майданська у рубриці "Меморі" із сумом сповіщає, що помер відомий графік, живописець, фотограф Орест Криворучко, який чимало уваги приділяв дизайнів "Буковинського журналу", письменниця наводить також його листування з Москвою під час навчання в Строганівці, що не пройде мимо читацької уваги.

Особливу увагу варто зосередити на гострих публікаціях Ігоря Буркута "Колабораціонізм та його покарання", Олега Чорногуза "Кишківники" та філософсько-економічних роздумах Валерія Євдокименка "Коли ми невмиріші?". Нині вони потрібні, як ніколи. Адже російська армада обступила зусібіч Україну, і світ гадає, ніби на кавовій гущі, а що станеться далі: посуне до Європи кривавий імперський чобіт чи схаменеться? Петро та Руслана Ляшуки продовжують рубрику "Жертви тоталітарного режиму" — про долі видатних вчених-медиків.

Широко наскріні творчі рубрики: поетичні доробки представлени іменами Ярослава Чорногуза, Миколи Романюка, Лідії Яцкової, Юрія Синевіра, мала проза — Жанни Маршалюк, Анатолія Томківа, цікавий експеримент фотографа і прозаїка зі Львова Йосипа Марухняка, який дебютує на сторінках часопису фотоновелами (Богдан Смоляк дає їм наукове пояснення), переклади Данути Кобицької з польської Світлани Бреславської, заключні частини документалістики Володимира Білінського "Генерал Шухевич". Про гідний внесок в розвій перекладацької літератури розповідають Данило Ільницький (про Андрія Содомору) та Богдан Дячишин про філософсько-інтимну лірику.

Мистецький розділ презентовані на обкладинках репродукціями художників Андрія Антонюка, інтер'ю про нього мистецтвознавця, поета і живописця Володимира Кабаненка, Михайла Дмитрові, Лариси Дем'янині, Ореста Криворучко. Бібліографічні нотатки представлені іменами Фадея Яценюка (монографія В. Ботушанського), Василя Лизанчука (Петра Сіреджука), Олександра Салій (про Василя Косіва), Віктора Палинського (проза Романа Соловчука), Ольги Меленчук (про альбом і вірші Івана Гемері), Петра Рихла (біобібліографічний покажчик до 100-ліття Пауля Целана).

Завершує номер добірка пародій Ігоря Фаріни з Тернопілля на поетичні ляпуси. Бо ж душа пройшла всі стадії печалі, як стверджує Ліна Костенко, тепер уже й сміяється пора.

Запропоноване число, якщо не встигли передплатити, можна придбати в Чернівцях за адресами: вул. Головна, 41; вул. Маяковського, 40, або замовити за тел.: (050) 876-04-57, (0372) 52-00-94, 55-08-89.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Шевченко називав його Грицем

Український художник Григорій Миколайович Честахівський народився у 1820 р. в посаді Петриківка (Нова Прага) Олександрийського повіту Херсонської губернії (тепер — Кіровоградської області) в родині військового поселення. Навчався в Академії мистецтв у Петербурзі. Довгий час дехто з шевченкознавців вважав, що знайомство Григорія Честахівського з Тарасом Шевченком відбулося в 1858 р. Це стверджувалося, скажімо, в “Шевченківському словнику” (1977), затим таку дату названо у “Примітках” до “Спогадів про Тараса Шевченка” (2010). Проте в “Коментарях” до 6-го тому Повного зібрання творів Тараса Шевченка у дванадцяти томах (2001) підтримано датування шевченкознавця Петра Жура про першу зустріч поета з Честахівським, висунуте в книзі “Шевченківський Петербург” (1972): “Шевченко познайомився з ним у 1844 р., коли разом вони навчалися в класі історичного живопису під керівництвом К. П. Брюллова”. Таке датування зафіксовано і в 6-му томі “Шевченківської енциклопедії” (2015).

Григорій Честахівський поєднував навчання з чиновницькою службою, тому закінчив петербурзьку Академію мистецтв аж у 1854 р., здобувши звання некласного художника історичного та портретного живопису. До 1858 р. продовжував працювати у найдрібнішому чині колезького реєстратора в Департаменті військових поселень, а з наступного року перейшов до канцелярії Капітулу російських імператорських і морських орденів. На початку 1883 р. Капітул було реформовано, і Честахівський залишився поза штатом. Після цього він часто й подовгу гостював у Шевченкового знайомого Василя Тарновського (молодшого) в Качанівці на Чернігівщині, лише зрідка навідуючись до Петербурга. Втім, помер він у квітні 1893 р. у цьому місті, а Тарновський перевіз його прах у Качанівку та наспівав над ним високу могилу, як сам Честахівський — над Шевченком.

Оглядаючи його життя, мимоволі згадуєш, що з чину колезького реєстратора починав службу і Микола Гоголь, але Григорій Честахівський не залишив, подібно йому, видатного сліду в творчій царині. Проте Григорій Миколайович увійшов наважки в історію України людиною, яка свято виконала заповіт Кобзаря — перевезти його прах в Україну. Мабуть, у цьому і був основний Божий замисел існування Григорія Честахівського на землі.

Як відомо, Честахівський одразу після знайомства захопився Шевченком і перевівав під його значним впливом. Їхні стосунки відновилися й стали особливо теплими після приїзду навесні 1858 р. поета з Москви в Петербург. Олександр Лазаревський згадував, що зближення відбулося спочатку на задушевному виконанні Григорієм Честахівським українських пісень. І справді, той любив співати в колі друзів, а Шевченко приєднувався до нього: “Йому подобалося мое виконання, і він вважав, що я співав серцем, — згадував Честахівський. — Це він мені казав! Мені. Та що мій спів порівняно з тим, як він сам співав!” Григорій Миколайович швидко став одним із найближчих друзів Шевченка. Про їхню душевну близькість свідчать дві прижиттєві фотографії поета, на яких він зображені із Честахівським. Тарас Григорович тепло ставився до Честахівського, називав його Грицем, любив, коли він був

“Можна сказати, що Честахівський свято виконав покладену на нього місію”.

Григорій Честахівський: “Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”

Продовжуємо проект “Подробиці Шевченкового життя”, вмотивований глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного чтения”” (лютий 1860 р.):

“...Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів моєї існування... тим більше, що історія моєго життя становить частину історії моєї батьківщини. Але я не маю духу входити у всі її подробиці”.

Нову статтю з двох частин Володимир Мельниченко приурочив до 160-ї річниці з часу перевезення праху Тараса Шевченка з Петербурга в Україну, здійсненого навесні 1861 р. під орудою поетового приятеля Григорія Честахівського.

поруч. Збереглася Шевченкова записка Честахівському, написана 18 травня 1858 р., коли в Петербурзі був Михайло Щепкін: “Грицю! Як хочете побачити старого Щепкіна, актера, й матимете час, то приходьте в 7 часов к Лазаревскому. Т. Шевченко”.

Судячи з усього, Честахівський був із Шевченком на вечорі в Медико-хірургічній академії у квітні 1859 р. Принаймні, Григорій Миколайович зробив приписку на копії Шевченкової поезії “N. N.” (“Така, як ти, колись лілея...”), що вона присвячена дочці священика Крупицького, яку поєт і зустрів на тому вечорі:

Веселій рай
Пошли їй, Господи, подай!
Подай їй долю на сім світі
І більш нічого не давай.
Ta не бери її весною
В свій рай небесний, не бери,
А дай твоєю красотою
Надивуватись на землі¹.

Відомо, що поєт подарував Честахівському “Кобзар” 1860 р.: “Козакові Грицеві Честаховському. Кобзар Тарас”.

Григорій Честахівський уявляв участь в описі кімнати Тараса Шевченка після його похорону. Поетовий знайомий Зосим Недоборовський згадував:

“Після смерті Тараса Григоровича квартиру, яку він займав у Академії мистецтв, було опечатано, і після похорону, через деякий час, я одержав офіційне запрошення від поліції, як домовласник, бути присутнім при описанні його майна, а Григорій Миколайович Честахівський, як експерт, за художника, для оцінки художніх творів, що залишилися після покійного. Опис робив поліцейський офіцер, — поручик Кітченко. Квартира складалася з однієї досить просторі — довгі, під склепінням кімнати, майже всі стіни якої списані олівцем... Спочатку я з Честахівським посписували зі стін, що вважали за потрібне і що немало забрало в нас часу; потім узялися описувати. Складвши опис усього, ми взяли й усе, за винятком одягу, віддали Михайлові Матвійовичу Лазаревському”.

“Кращого від Честахівського важко було й придумати”

Ще в день смерті Тараса Шевченка його друзі зібралися у Михайла Лазаревського й вирішили перевезти поетове тіло й поховати в Україні, як і заповідав Тарас Григорович. Поки йшли довгі клопоти з цього приводу, могила Шевченка на Смоленському кладовищі, як писав часопис “Основа”, постійно вся була в зелені та вінках, за ними не було видно ні землі, ні снігу, і вона скороше нагадувала весну і життя, ніж холод і смерть.

До речі, 22 квітня, тобто за чотири дні до відкопання праху Шевченка, Честахівський змалював загальний вигляд могили на Смоленському кладовищі, на малюнку видно біля неї по-

тапас”. Зупинімось тут, адже напис особливо красномовний. По-перше, Шевченко називає Лазаревського “козаком”, як і Честахівського, бо це було для поета високою оцінкою людських якостей. По-друге, підписується “Кобзар Тарас”, як і у випадку з подарунком Честахівському. Володимир Яцюк справедливо зазначив: “У такому збігові (національно забарвлений, майже аналогічні за формою і змістом дарчі написи двом особам, які згодом привезуть прах поета в Україну) вбачається щось і символічне, і закономірне. Самоотожнення себе з кобзарем, а своїм молодих приятелів із козаками, дарування ім “Кобзарів”, помережаних і ніби оживлених власноручними написами, схоже на своєрідний обряд передачі заповіту, в якому йдеться про продовження поетової духовності і національної справи”².

Шевченко ніби пророчив супровід свого праху в Україну саме цими двома козаками. В цьому контексті привертають особливу увагу перші два слова дарчого напису Лазаревському — “Чистому серцем...” Нагадаю, що в поетичній молитві, зверненій до Бога, Шевченко просив:

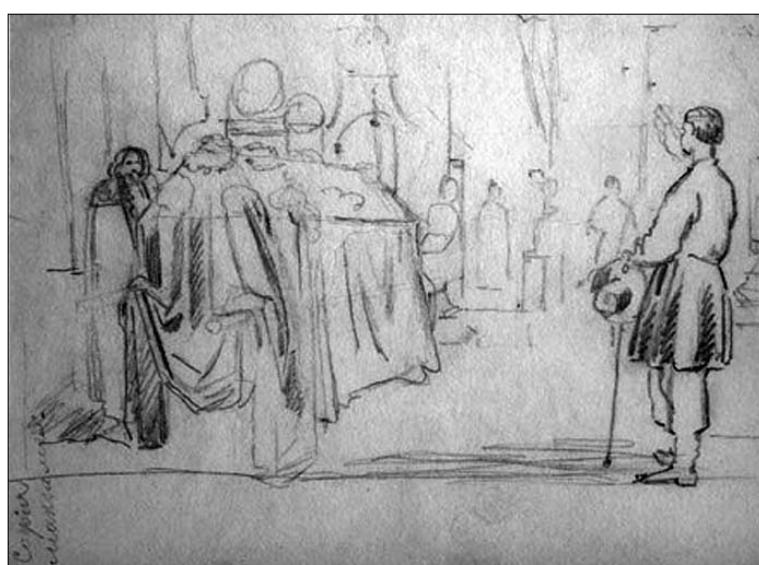
А чистих серцем? Коло їх
Постави ангели свої
І чистоту їх соблюди.

Якщо врахувати, що ці рядки написані в близькому часі до дарчого напису Лазаревському, то можна уявити, яких саме людей мав Шевченко на увазі...

Повертаючись до “Кобзаря”, подарованого молодому Лазаревському, зазначу, що дорогоцінну книгу він передав своєму сину, тепер вона зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка. Олександр Лазаревський з 1880 р. жив і працював у Києві. Він увійшов у шевченкознавство винятково цінним свідченням про перебування домовини з прахом Тараса Шевченка в Москві. Важливо є його заява про те, що саме Честахівський “був головним розпорядником проводів і похорону”, він “був лише його, так би мовити, помічником”.

Двадцять сьомого квітня Шевченкові друзі привезли труну залізницею в Москву на Миколаївський вокзал. Усе, що відбувалося далі, з часів Шевченкового біографа Михайла Чалого вміщувалося в кількох фразах. У того ж Чалого: “Після урочистої зустрічі труни Шевченка у Москві поїзд дістався Орла”. Щоправда, з часом інформація стала трохи багатшою й дорівнювала приблизно лапідарній інформації з “Шевченківського словника”: “Через Москву навесні 1861 домовину з тілом Шевченка везли з Петербурга на Україну. 27.IV’ї привезли в Москву і встановили в церкві Тихона-чудотворця біля Арбатських воріз³. З постом прощалося багато москвичів”.

У наукових працях інформації містилося не набагато більше. Скажімо, в біографії Павла Зайцева “Життя Тараса Шевченка”, завершеної у Львові 1939 р., серед доказів останнього періоду життя й смерті та похороні Кобзаря, читаемо енциклопедично скупе повідомлення: “27 квітня тілінні останки поета прибули до Москви, де їх внесли до однієї з церков. Зустріч була урочистою. Відправлено пана-хиди”. У скрупульозній праці Зінаїди Тарахан-Берези “Святиня” (1998) є тепла фраза про те, що москвичі “в тихій задумі прощаються з ним назавжди в церкві Тихона-чудотворця на Арбаті”. Нарешті, в енциклопедичному літопису життя й творчості поета “Труди й дні Кобзаря” Петра

Г. Честахівський. Домовина Т. Шевченка в церкві. 1861 р.

Жура, виданому в Києві в 2003 р., читаемо: “27 квітня. Труна з тілом Шевченка прибула до Москви, її перевезли на Арбат і поставили в церкві Тихона. З тілом покійного прощалось багато москвичів, прийшли вклонитися вчені О. М. Бодянський⁴, М. С. Тихонравов⁵. Відбулася багатолюдна панахіда”.

Додам ще одне прізвище – вісімнадцятирічного М. В. Шугурова – студента Московського університету, пізніше юриста і літератора, збирача української старовини, відомого автора “Київської старины”⁶.

Є всі підстави розглядати інформацію про їхню присутність в храмі як єдиний, але щасливий документальний знак того, що в панаході взяли участь, по-перше, близькі други Шевченка, як Осип Бодянський, по-друге, прихильники його таланту з інтелектуалів, не знайомі з ним осobiсто, як Микола Тихонравов, і, нарешті, молоді люди, як Микола Шугуров. Тобто, вони втрьох уособлюють значну частину москвичів, які попрощалися з великим українським поетом.

“Підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли...”

Може, друзі й знайомі Шевченка, які вже прочитали в березневій книжці “Основи” масштабну й хвилюючу розповідь про похорон поета в Петербурзі, не знайшли потрібним описувати московський епізод у перевезенні його праху? Так я писав у книзі “Тарас Шевченко: “Мое перевітання в Москві”, що вийшла в світ у 2007 р. Яке щастя тепер зінатися в неточності цього припущення! Виявилось, що саме Григорій Честахівський також залишив дуже важливе пряме конкретне свідчення! Його знайшов невтомний Сергій Гальченко серед шевченківських документів, що наприкінці 2006 р. повернулися в Україну з Української Вільної Академії Нашук у США⁷.

Чудо сталося так. У червні 2007 р. в кабінеті заступника директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Сергія Гальченка в присутності відомих учених, професорів Михайла Наєнка та Володимира Панченка завів я розмову про московське перебування поетової домовини, і раптом, абсолютно несподівано, спокійно-врочистий Гальченко вручив мені запис Григорія Честахівського, який надавожу повністю з мінімальним стилістичним редактуванням:

“Учора увечері в 6-ть часів підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли: по Цвітному, Страстному, Нікітському і Тверському бульварах і поставили його в маленькій церковці Св. Тихона на Арбатській площині.

Люди, які йшли, мандрували за Кобзарем, більш усього було студентів, небагацько охвіцерів і чотири завзятих панночок. Вони шкварили пихтурою од самісінкою станції аж до церковки Свят. Тихона. Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.

Далі Честахівський писав, що неподалік, “саженів з 50-т”, від Сухаревої вежі (Шевченко згадував її в своєму Шоденнику 13 вересня 1857 р.) він побачив у лавочці портрет Пугачова і був таким вражений, що “побіг шукати проміж людом Лазаревського”, щоб сказати тому: “Дивися, он Пугачов в кайданах кланяється Тарасові”⁸.

Значення цього живого свідчення Григорія Честахівського про перевезення домовини Тараса Шевченка з Миколаївського дів'ято до храму святого Тихона Чудотворця на Арбатській площині важко переоцінити.

Передусім, уперше чітко вказано шлях, яким везли домовину Шевченка з околиці північного сходу Москви до центру – по Цвітному, Страсному, Тверському і Нікітському бульварах. На Цвітній бульвар, названий Честахівським першим, траурна процесія потрапила від вокзалу таким шляхом: через вулицю Домнікова (нині Маші Пориваєвої) або через Велику Спаську вулицю на Велику Сухареву площа й мимо Сухаревої вежі (Честахівський зафіксував її в спогадах) – на Малу Сухареву площа і на Садово-Самоточну вулицю, що є частиною Садового кільцева. Звідси процесія круто повернула на південь по Цвітному бульвару, потім – на захід Петровським бульваром і перейшла на Страс-

ний бульвар, а далі, як розповів Честахівський, тільки спочатку був Тверський бульвар, а затім Нікітський.

Акцентую, що весь шлях від вокзалу до Арбатської площи, який пройшли люди, становив близько 6 кілометрів, тож домовину з прахом Шевченка було доставлено в храм Тихона Амафунтського, наймовірніше, після 8-ї години вечора. Честахівський валився з ніг від утоми, але був гордий з того, що Москва достойно зустріла й супровела Кобзаревий прах...

У запису Честахівського згадано “офіцерів”, які супроводжували труну з прахом Шевченка. Цілком можливо, що це були кадети Олександровського корпусу, розташованого поруч із храмом святого Тихона, яких привів учень Осипа Бодянського, педагог Олександр Котляревський.

Свідчення Честахівського повністю підтвердили мое припущення, висловлене в кількох шевченкознавчих книгах, що серед учасників зустрічі домовини з прахом поета й панаходи в арбатській церкві святого Тихона, найбільше було студентів Московського університету. До того ж, він ддав надзвичайно важливий штрих: “Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше”.

Не залишається жодного сумніву, що зустріч Шевченкової домовини в Москві була багатолюдною й гідною.

Зберігся малюнок Григорія Честахівського “Домовина Т. Г. Шевченка в церкві”. Хоча його не датовано, на мій погляд, художник змалював поетову домовину саме в московському храмі Тихона Амафунтського – першому по дорозі в Україну. Маломовірно, щоб він пропустив цей особливий момент перед відправкою Шевченкового праху з Москви в Україну вже на кінних дорогах. Про це свідчить і значний обсяг церкви, який відчувається в малюнку. Честахівський зобразив труну, покриту китайкою, в атмосфері тихої урочистості цієї миттевості. Поруч – лише одна фігура, мабуть, священик, а на відстані, скоріше за все, хтось із друзів поета (можливо, Олександр Лазаревський?). Малюнки Честахівського наповнюються контурами Шевченкових земляків лише в Україні...

Відомо, що поетові друзі в Петербурзі зібрали на похорон поета та перевезення його праху більш як тисячу карбованців, що становило на той час значну суму. Скажімо, проїзд у потязі з Петербурга до Москви коштував усього 6 крб. 50 коп., дорога від Тули до Орла на конях – близько 122 крб. Поетові друзі не допускали в дорозі нічого такого, що могло б зашкодити доситьному супроводу його праху. Олександр Лазаревський і Григорій Честахівський продумали все до деталей, зокрема передбачили гроши не лише на оплату візників і паромників на річках, але й на горілку для візників і змащування дорог у дорозі. Коней на станціях супровідники міняли дуже швидко. Російський поет Афанасій Фет у спогадах писав зі слів своєї дружини: “...От Тулы жену мою на каждой станции догонял и затруднял в получении лошадей гроб Шевченка, сопровождаемый ассистентами, перевозившими тело его на юг”.

3 Арбат – в Україну

Григорій Честахівський залишив нам малюнок олівцем “Домовина Т. Г. Шевченка в дорозі”. На ньому – абрис дорог, і детальніше прописані візник та четвірка коней. Ці drogi стояли вранці 28 квітня на Арбатській площині біля храму Тихона Амафунтського. Звідси, з центру Москви, і до самого Києва Шевченків прах везли кіньми поштовим трактом, що проходив через Серпухов – Тулу – Орел – Волобуєво – Кошелівку – Дмитрівку – Севськ – Есмань – Глухів – Кролевець – Батурин – Борзну – Ніжин – Носівку – Козелець – Залісся – Бровари. То була далека й печальна дорога, і Україна пам’ятає про неї. Закончила вона зі Старого Арбату, неподалік від нинішнього Національного культурного центру України в Москві.

Отож, уявімо собі 28 квітня 1861 р. Над Арбатською площею підіймається по-весняному тепле сонце, золотить маківки хра-

мів святих Бориса і Гліба та Тихона Амафунтського. Біля Тихонівського храму зібралися чимало людей, особливо багато молоді. Чується мелодійна українська мова. Григорій Честахівський і Олександр Лазаревський зустріли Осипа Бодянського й тепер тихо перемовляються з арбатським священиком років тридцяти⁹, потім усі четверо заходять у церкву. Від розкішної садиби Голіциних, де стоять екіпажі, хтось направляється до людського натовпу. Група молодих людей наближається від Олександровського кадетського корпусу. Біля восьмигранного водорозбірника з червоної цегли, що поряд із церквою, перемовляються візники, які прийшли з діжками по воду, і торговки – на площі ярмарок. Ось вони вкупні підходять до церкви, хрестяться й стоять мовччи. Проходив катеринщик із шарманкою-шафою та танцюючими ляльками в ній, зупинився. Благовидна жінка свариться на хлопчаків, які галасують біля струмка Чорторий. Від Ар-

батської виляють господарі й прислуга.

На розі Знаменки й Волхонки процесія призупинилася біля храму Миколи Чудотворця з дзвіницею. Тут зібралися чимало москвичів...

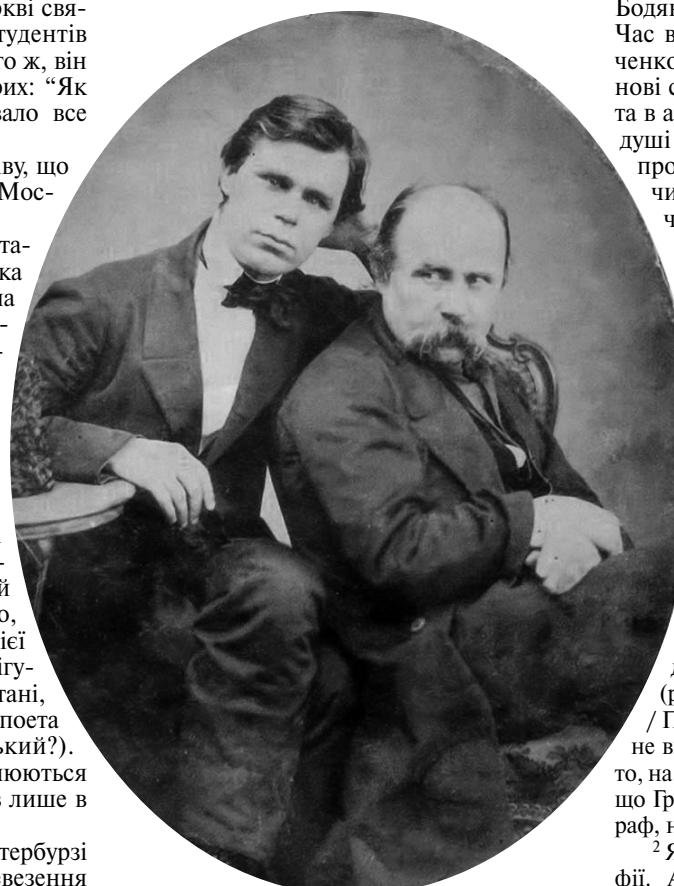
Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердечний рай!
І більш нічого не давай!

Скорботна процесія перетнула вулицю Волхонку і повернула до недавно побудованого Великого Кам’яного мосту, позаду – Кремль, архітектуру якого цінував Шевченко, а попереду – храм Христа Спасителя – “вкрай невдалий величезний витвір”. Частина людей розійшлася, молодь пішла далі, дехто збирався під’їхати на візиках за місто, де передбачалася зупинка дрог з домовиною. Про цю зупинку за містом залишилося свідчення: “Скугчення публіки було значним”.

Весь цей шлях Григорій Честахівський, Олександр Лазаревський і Осип Бодянський пройшли поряд з дрогами. Час від часу кожен з них торкався Шевченкової домовини, ніби вона давала їм нові сили. Після прощання з прахом поета в арбатському храмі Святого Тихона на душі у його друзів запанувала скорботна просвітленість, вони відчули в собі вро- чисту впевненість у тому, що Кобзаря чекає вічність...

Та нескверними устами
Помолимось Богу,
Ta й рушимо тихесенько
В далеку дорогу —
Над Летою безденною
Ta каламутною.
Благослови мене, друже,
Славою святою.

Далі буде.

Т. Шевченко і Г. Честахівський. 1860 р.

батської і Знаменської поліцейських будок підійшли будочники. Ніби розчинилися в натовпі жандарми й навіть юродиві. Щось було таке в атмосфері, що зупинило й зібрало людей біля Тихонівського храму. Над Арбатською площею повисаєтиша...

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій...

Хтось із студентів схвильовано читає ці

Шевченкові рядки, бо саме заради втілення

поетового заповіту зібралися друзі й

знайомі Кобзаря до церкви святого Тихона...

Читати весь вірш не намілився й одразу перейшов до останньої строфі:

І мене в сем’ї великій,
В сем’ї вольній, новій,
Не забудьте пом’янути,

Незлім тихим словом.

Раптом загули дзвони, студенти виносять із церкви домовину з тілом Шевченка і влаштовують її на дрогах. Візник піднімається на своє місце й легенько смикає за віжки. Дроги рушать. За ними їде критий екіпаж для Честахівського і Лазаревського, тепер вони йдуть пішки, разом з усією траурною процесією, яка виходить на старовинну Знаменську вулицю. На розі Знаменки та Арбатської площині траурний кортеж минає колонаду Олександровського кадетського корпусу, що фасадом виходить на вулицю. Біля церкви Знамення Пресвятої Богородиці заклякли богомолки і ревно хрестяться. Звідси за труною пішли кілька чоловіків інтелігентної зовнішності в дорогих пальтах, мабуть, професори Московського університету, які живуть поруч. З церкви вийшли люди, спостерігають за процесією, дехто приєднується до неї. З ві-

1 Копію цього вірша, виконану Честахівським і пізніше втрачено, було надруковано в журналі “Наше мінule” (1919, № 1–2). Вона містить дрібні відмінності від основного тексту (рядки 11–12: “Подай їй, Господи, подай / Пошли їй долю на сім світі...”). Якщо це не випадкова перестановка початку рядків, то, на думку шевченкознавців, не виключено, що Григорій Честахівський мав інший автограф, нині втрачений.

2 Яцюк В. Тарас Шевченко і світ фотографії. Альбом-монографія. Київ: Критика, 2019. С. 107.

3 У XVIII і XIX століттях церкву часто сме так і називали: “Тихона чудотворця біля Арбатських воріт”. Арбатські ворота знаходилися в стіні Білого міста, яку розібрали наприкінці XVIII століття.

4 Про дружбу поета з українцем із Варви, професором Московського університету див. докладно: Мельниченко В. Ю. “На славу нашої преславної України” (Тарас Шевченко і Осип Бодянський). – М.: ОЛМА Медіа Групп, 2008.

5 Професор Московського університету, історик літератури й археограф М. С. Тихонравов особисто не знав Шевченка і поява його в храмі пояснюється значною мірою безпосереднім впливом О. М. Бодянського.

Ясне полум'я Володимира Зозуля

21 квітня мав зустріти свій 57-й день народження один із провідних акторів Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка, заслужений артист України Володимир Зозуля. Але 15 серпня 2019 року смерть обірвала його життя...

мене звернулися наші автортетні франківці, і ми розглянули питання, щоб він отримав звання заслуженого артиста України. І це справді заслужена відзнака.

Нам не вистачає Володі. Молоді франківці вже з книжок дізнаються про його роль в історії театру. А глядачі із задоволенням згадують галерею образів, які створив Володимир.

Богдан БЕНЮК, народний артист України:

“Відтоді, як Володя пришов до Театру Франка, всі ці роки ми з ним були в одній гримерці.

Володимира Зозуля немає серед нас. За цим столом тепер його товариш Олексій Паламаренко. А на дзеркалі залишилося foto Володимира. Цей портрет постійно дивиться на нас, а ми часто згадуємо нашого друга й колегу.

У нашій гримерці була величезна кількість людей, які представляли Театр Франка. За цим столом, за яким сиджу я вже 40 років, раніше сидів народний артист України, феноменальний актор Микола Чимбаліст.

Історія нашого театру складається з біографій багатьох акторів, які були присутні в ньому. Доля кожного артиста – це цеглинка, з них складається підмурівок нашого театру. І немає значення, більш чи менш успішними були ці актори, бо перед Богом ми всі рівні. Але важливо, що кожен вкладає свою енергетику, свій дух. Однією з таких цеглинок був Володя Зозуля, який поклав на кін театру певну кількість років. Він був духовно сильною людиною, великим патріотом України, справжнім козарюю. Запам'ятався як чесна і правдива людина, яка ніколи не фальшивила, весь час у творчому пошуку.

Його не стало раптово, поза театром, ще не розпочався театральний сезон. Він не пришов на зібрання трупи, це теж своєрідний знак, ніби взяв відпустку. Вже 16 років як померла моя мама, одного брата немає 2, а другого – 20 років. Але мені здається, що всі вони є, існують, живуть у моїй свідомості. Головне, щоб ми про них пам'ятали. А дух Володі житиме з нами в театрі.

Один із персонажів моєї творчості Яго говорить: “Найкраще – це зберегти честь імені свого”. Якщо ти його збережеш, то про тебе будуть згадувати.

У Володимира залишилося двоє синів. Хочеться побажати, щоб у їхніх майбутніх родах було багато дітей, щоб українці було багато і ми ніколи не зникли з лиця землі. А ще важливо, аби ці хлопці завжди пам'ятали свого батька”.

Анатолій ГНАТЮК, народний артист України:

“Коли Володя пішов від нас у засвіти, то разом із ним з Театру Франка пішло щось рідне і близьке. Я дово не міг усвідомити, що його більше немає. Наші гримерки були поруч. Він любив зайти до моєї гримерки, сісти на диванчик і поговорити. Говорили про творчість, життя, розповідали якісь веселі історії, жартували.

Він був прекрасним співрозмовником. Зараз, буває, виходжу в коридор – і здається, що Володя

вийде з гримерки в костюмі свого персонажа, як завжди, усміхнеться і піде на сцену...

Оскільки мав прізвище Зозуля, любив казати: “Я наїду вам багато років”. Це було так мило й щиро. Вірюлося, що з його легкої руки ми житимемо дуже багато років. А собі він зміг “наїувати” лише 55...

Володю любили всі покоління Театру Івана Франка – і старше, і середнє, і молодше. Він був надзвичайно відкритою людиною, щирим в усому. Міг похвалити, але так само відверто і покритикувати.

У нього можна було повчитися відданості професії. Він міг репетиувати не лише вдень, а й вночі. З великим натхненням репетиував роль Степана у виставі “Поминальна молитва”, віддавався так, наче це була прем'єра.

Того сумного дня вранці поздзвонила його дружина Лена зі словами: “Володя помер”. Тільки зійшло сонце, мав бути яскравий сочний день. І раптом така новина...”

Петро ІЛЬЧЕНКО, режисер-постановник, заслужений діяч мистецтв України:

“Володимир Зозуля був нашим побратимом у творчому цеху. Висока вимогливість, театральності, бажання не працювати, а служити вирізняли його в нашему театрі. У кожній ролі Володя намагався знайти камертон, виразну тему. Цього актора брали до вистав усі режисери.

Володя дуже любив колективну творчість, був активним членом постановочної команди, вірним у роботі, ніколи не підводив. Його цікавило, чи його черга грati. Завжди був готовий вийти на сцену – чи на репетиції, чи в самій виставі.

Поза театром теж був компанійським. Брав участь у багатьох “капусниках”, вечорах, які ми організовували. Позитив, світлість, карнавальність характеризували артиста Зозулю. А ще добриота.

Він був професіоналом, любив театр, свою роботу, брався за всі ролі, які йому пропонували. Із середини 1980-х років, коли прийшов до театру, Зозуля грав у багатьох моїх виставах. Багатьох запам'ятався його Трохим із “Мартіна Боруля”. Одна з останніх ролей – суддя в “Скупому”, надзвичайно каскадна, комічна і виразна за формуєю роль. Планувалася і подальша робота...”

Володимир НІКОЛАЄНКО, народний артист України:

“Коли Володя пішов від нас у засвіти, то разом із ним з Театру Франка пішло щось рідне і близьке. Я дово не міг усвідомити, що його більше немає. Наші гримерки були поруч. Він любив зайти до моєї гримерки, сісти на диванчик і поговорити. Говорили про творчість, життя, розповідали якісь веселі історії, жартували.

Володимир займався також естрадою. А наприкінці другого тисячоліття запитав мене, чи хочу я гідно увійти в міленіум. Звісно ж, погодився. Мали разом весити новорічний концерт, він написав сценарій. Після закінчення концерту, десь о третій ночі, ска-

зав мені: “Ми будемо в міленіумі довго і щасливо жити”.

Як в актора взяв у нього те, що він умів одразу “хапати” образ. Для артиста важливо не просто вивчити текст, а знайти рішення сцени, щоб вистава була цікавою за темпориттом, щоб була виразною. Це для мене було показово.

У нас було багато новорічних казочок. Він міг сказати, що в цій сцені чогось бракує, а наступного дня приходив із рішенням, як зробити казочку кращою. Бо для дітей грав, як для дорослих, і навіть краще!”

Олексій ПАЛАМАРЕНКО, заслужений артист України:

“В одному з останніх інтерв'ю Файну Раневську запитали: “Хороший актор – не обов'язково хороша людина, а хороша людина – не обов'язково

хороший актор. Що для вас важливіше?” Вона відверто відповіла: “На старості років я все більше тяжію до хороших людей. Я їм пробачу те, що вони не стали великими акторами, бо вони залишилися людьми...” Володя був хорошою людиною і прекрасним актором.

У Театральному інституті ми навчалися в одного педагога – Леоніда Олійника (Володя на курс пізніше). Леонід Артемович добре розбирався в людях, обирає на свій курс красивих і порядних. Як правило, його вибір мав хороши результати, і сьогодні в українських театрах його випускники серед перших.

Володимир дуже любив жарти, умів по-доброму посміятися. Вперше побачивши його усмішку, дехто міг подумати, що це несерйозна людина. Насправді ж за цією нібито несерйозністю ховався великий професіоналізм.

Ми разом працювали не лише на сцені Театру Франка. Були ще новорічні вистави, а дітям не можна брехати. Актори – це великі діти. Як можна обманути тих, до кого ти найближче? Навіть із примітивних, на перший погляд, віршів він завжди вигадував якусь цікаву річ.

Він не був улюбленцем театральної долі. Кожна роль давала ся нелегко. Але коли він грав, це

було неповторно. Так міг зіграти лише Володя Зозуля. Наприклад, казка про українського вовка: він знаходив такі фарби, що глядачі співчували сіромасі.

У виставі “Назар Стодоля” його призначили на роль Гната Карого. Він з радістю взявся за цю роботу. Проте був призначений у другий склад і не грав у перших виставах. Актору, який грає від прем'єри, легше, а вівд у виставу – складна річ, що потребує надзвичайних зусиль. Володимиру вдалося зіграти лише кілька останніх вистав, але це вийшло блискуче.

На ВДНГ (нині – Національний комплекс “Експоцентр України”) його мама працювала екскурсоводом. Тут минуло дитинство Володі. Кожен павільйон, кожен закуток він знав як свої п'ять пальців. Ольга Іванівна спрямувала його на творчу дорогоу, була справжньою натхненницею. Багато в чому саме завдяки їй він закінчив не лише студію при Театрі Франка, а й Театральний інститут.

Коли ми разом приходили на цю виставку, він ділився дитячими спогадами, як уперше побачив індісів. Це був його світ. Було враження, що тут він скідав свої роки і знову ставав хлопчишком у коротких штанях.

Свого часу Володю не взяли в армію через проблеми із серцем. Тоді я на це не дуже зважав. Вже тепер розумію, що в нього було недостатньо місце, але добре й велике серце.

Коли він пішов за обрій, то забрав із собою з театру щось теплое, дитяче, приємне, романтичне. Те, що якщо й повернеться до Театру Франка, то не скоро...

А закінчили хочу словами Раиси Гамзатова, які я переклав українською мовою: “І коли мій во-гонь загас, жалійте не мене, а тих, що гріло повсякчас це полум'я ясне”.

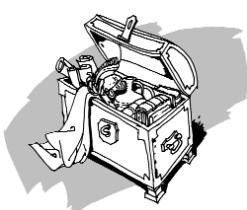
Дмитро ЧИРИПЮК, режисер-постановник, народний артист України:

“Кажуть, незамінних людей не буває. Це неправда. Володя для мене був незамінним. Грав практично в усіх моїх виставах, і не лише тих, що я ставив у Театрі Франка, а й в інших місцях – Національному палаці мистецтв “Україна”, Національний опері, на урядових заходах, присвячених ювілеям Лесі Українки, Івана Франка, святкуванню Дня Незалежності України.

Разом із Борисом Шарварком вісім років ми ставили новорічні казки в Палаці “Україна”. Давав Володимиру головні ролі. Це була людина, яка творила разом зі мною. Я міг спокійно залишити репетиції, він сам репетував з акторами, щось вигадував до текстів, з ним було напрочуд комфортно. Знав, що він ніколи не підвіде.

Готували виставу до ювілею Тодося Осьмачки, в якій грали Богдан Ступка і Віталій Розстальний, у Володі була роль самого Осьмачки. У нас було обмаль часу, боялися, що він не встигне вивчити текст. Це треба було зробити за ніч. І він встиг. У виставі “Поминальна молитва” призначив його на роль Степана. Але він вже не вийшов у цій ролі, хоча дуже хотів...”

Підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Багатогранність зооморфного мотиву в українських писанках

Дмитро ПОЖОДЖУК, Космач

З первовіку на наших землях селяни займалися скотарством. Тварини і птахи, яких вони вигодовували, згадувалися в народній творчості, їх відтворювали умільні у витинанках, на різбі по дереву, у кераміці, вишивці, звичайно, на писанках. Українці мали багатьох славетних писанкарів в Україні і на поселеннях, серед них – Тарас Городецький із Червонограда, Василь Гавришук, Полагна Боб'як, Ірина Пожоджук із Космача, Сергій Борис з Косова, Іван Семчук із Замагори, Іван Парашук із Криворівні, Одарка Онищук із Канади, Олеся Романенко, Олена Чупрічук, Явдоха Кушнірчук із США... Нині писанкарством займається нове покоління українців. Саме на їхніх витворах спробуємо проаналізувати зооморфні мотиви українських писанок.

Знаки на писанках вивчало багато дослідників: Одарка Онищук із Канади, Оскар Колберг із Польщі, Іван Сеньків із Німеччини, Іван Гончар із Києва, Володимир Шухевич зі Львова... Уже в 1899 році в журналі “Етнографическое обозрение” А. Н. Малинська подає зібрані ним відомості

Марія Костюк

мотиви “курячі, качачі, гусячі, сорочині, зозулині, котячі, лапки”, “качачі шийки”, “заячі вушка”, “баранчики роги” за назвою до тваринного, хоча М. Скорик допускав, що ці символи є рослинного походження, бо саме такі назви в народі мала та або інша рослина, зокрема символ “вовчі зуби” ототожнювався із листком кульбаби, яку на Поділлі так і називали – “вовчі зуби”.

У цій публікації я намагався сконцентрувати увагу на сучасних писанкарях і їх писанках, зокрема, на витворах заслужених майстрів народної творчості України Тетяни Коновал, Сої Сташук, космацьких писанкарок Анни Ліндюк та Марії Костюк, а також Олега Кіращука з Коломиї, Олександра Опарія з Сумщини, Тараса Городецького з Червонограда, Уляни Лінди з Польщі, Уляни Невиняк з Лючі, Сергія Бориса з Косова, Івана Семчука із Замагори... На мистецькій палітрі України яскраво вирізняються три школи писанкарства: космацька, вінницька, львівська. Когоруті славетних писанкарів поповнили талановиті молоді митці, адже авторська писанка не має обмежень і дає великий простір для фантазії.

Свій огляд почну із творчості Тетяни Коновал із Свердловська. Вона відома в Україні як творець патріотичної писанки, бо написала серію писанок про події на Майдані, уславила наших “кіборгів”, відтворила на яйці Тризуб. Тетяна має свою школу писанкарства, видала чудовий альбом про писанки, свого часу гостювала в Космачі і досі підтримує зв’язок із космацькими писанкарками. Тож невідкладко колоприт частині її писанок жовтогорячий з легкими вкрапленнями синього чи рожевого кольору. Саме такою є писанка, на якій у великому горизонтальному медальйоні з безконечника авторка помістила дерево життя, а обабіч – два олені. Саме дерево життя складається із трьох великих квіток, що виростають з вазона. І дерево життя, і олені Тетяни Коновал ніби стоять на великій рибі. Забарвлення – космацькі. Їх ділові синій і дрібна фіолетово-блакитний. Роги оленя символізують промені сонця, що ходить, і цей знак належить до сонячних знаків.

У різних інтерпретаціях оленів бачимо і на космацьких писанках із приватної колекції ленінградського вченого Давида Гобермана, який не раз бував у Космачі. У книзі “Іскусство гуцулів” він запевняє, що особливо присмінний факт звернення майстрів до сюжетів, до зображення людини, побутових сцен, поетичних картин природи. Це демонструє найпрогресивніші традиції

гуцульського мистецтва. Для ілюстрації сказаного найбільше підходять писанки Софіїки Зелік із США та Уляни Невиняк з Лючі (родовід останньої походить із Космача).

Софійка Зелік закінчила університет у Нью-Йорку, робить прекрасну кераміку, проте найбільше уваги приділяє писанкам. Вона видала альбом своїх писанок під назвою “Пише писанки бабуня, пише мама, пишу я” з передмовою Василя Скуратівського. Здебільшого вона не додає нічого нового, а пише писанки так, як це робили наші предки століття років тому. Цілу серію складають космацькі писанки, серед них – відтворення картин природи, птахів, оленів. Якщо зробити розгортачкою такої писанки, то вийде прекрасна картина, написана воском на яйці. Писанкарка мала свою персональні виставки у США, Канаді, Італії, Україні.

Рідне село Люча Уляни Невиняк притулилося до Космача, як і її рід, коріння якого походить із Космацьких гір і розростається в Лючі. Вона близькуче розмальовує космацькі писанки, але фантазія її шириться горами і оглядає сільські хати, дивоптахів, церкви, змальовує сцени з трудового походу горян (гуцули везуть сіно, ідуть до церкви на Великдень тощо).

Слід згадати і Олександра Опарія з Сумщини, який закінчив Львівську академію мистецтв, зараз у ній викладає. Він захоплюється текстілем, має колосальну колекцію народного вбрання Слобожанщини, яку час від часу виставляє в музеях України, бездоганно володіє петриківським розписом, але в писанкарстві він велет. Використовує старі українські символи на подобі писанок Тараса Городецького, а зооморфні мотиви посідають у його творчості визначальне місце. Переважають коники і олені, риби і пташки. Писанки дивують вищуканою композицією та майстерним виконанням. Ось одна з них, виконана в космацьких барвах. У вертикальному медальйоні автор зобразив двох оленів із крислатими рогами обабіч дерева життя, на гілках якого, як і на оленях, сидять пташки.

Древо життя у вертикальному медальйоні поєднує використовувати писанкарка старшого покоління космацьких майстринь Марія Костюк. Вона пише писанки на курячих, гусячих, страусиних яйцях і примошує біля того дерева життя то двох оленів, то двох коней, оперізує їх безконечником. Марія Костюк, окрім писанок, вишивав винятково сардаки, що мають надзвичайний попит...

Майже її ровесниця Анна Ліндюк із присілка Грунь знана в Космачі і світі, бо вміє робити все: співає, вишиваває, пише писанки, робить сирні коники... Вона співала разом із космацьким народним ансамблем пісні і танцю на багатьох фестивалях, брала участь у різних виставках та міжнародних з’їздах писанкарів, презентувала Україну в інших державах, але найбільшої слави зажила за писанки, навіть отримала нагороду “За заслуги перед Прикарпаттям”. Анна Ліндюк навчила розписувати писанки сотні людей з України і світу, дає майстер-класи з писанкарства вдома та онлайн, приймає послів із зарубіжних журналистів. Її писанки самобутні, писані з молитвою та гарними намірами. Тварин і риб Анна виписує у велико-му медальйоні, але іноді відходить від традицій і пише гуцулів на конях поміж космацькими горами.

Якщо розглядати селян зі Слобожанщини, Полісся, Поділля, то в них основна діяльність сконцентрована на землеробстві. Дослідники писанкарства не зафіксували зооморфні елементи, натомість у гірського населення Карпат такі символи є і на них звернули увагу і Володимир Шухевич, і Зенон Еліїв, і Давид Гоберман. Так, Михайло Селівачов у своїй монографії “Лексикон української орнаментики” узагальнено розглянув орнаментику як автономну галузь української мистецької культури і зафіксував окремі зооморфні мотиви на писанках.

У Карпатах пальму першості в зооморфних мотивах посідає кінь, якого горяні найбільше використовують у господарстві: ним орють землю, возять різні вантажі, а виславлені космацькі весілля на конях викликають подив і захоплення. Коні на космацьких писанках велими поширені, іх особливо ретельно поширювали на писанках в діаспорі Олена Чупрічук та Явдоха Кушнірчук. Професор із Канади Богдан Медвідський у розвідці “Писанка як традиційне виявлення української культури в Канаді” акцентує, що українські переселенці, вийдячи зі світу за очі, не забули цієї традиції за океаном. Жінки, які в Україні писали писанки, продовжували цю традицію в нових країнах поселення.

Якщо з тварин на писанках найбільше поширилися кінь, інколи баранчик чи олень, то на жодній писанці не знаходимо ні свиней, ні корів, ні, навіть кіз. Особливим символом є півень, який є провісником світла і його залишки писали на яйцях і одна з

Сергій Борис

найстаріших мисткинь із США Оксана Лятуринська, і Тарас Городецький із Червонограда та Іван Семчук із Замагори. На писанках Оксани Лятуринської на-дібуємо і лелек та павичів. Зрештою, Одарка Онищук з Канади відшукала старовинний символ пави і використала його на своїх писанці. Павичів щонайліпше пишуть на своїх писанках Уляна Лінда з Польщі, Олег Кіращук з Києва... А є ще один птах, зображення якого час від часу подибуємо то у вишивці, то у кераміці, і лише представниця львівської школи писанкарства Олександра Приведа репродукує його на своїх писанках. Це, безсумнівно, со-

Тетяна Влененко

ва. На одній із своїх писанок авторка написала кобзя, який грає на кобзі під деревом, на якому сидить сова. Сова – символ мудрості, і ця писанка створена за однойменною поезією Ліни Костенко. Писанки Олександри Приведа дуже популярні в Україні і світі, за ними полюють колекціонери та музеї.

Виокремлюючи трьох високославних писанкарів, творчість яких треба розглядати окремо. Почнемо з Олега Кіращука, учасника Майдану, який одним із перших пішов на війну захищати Україну від нападу Росії, в одному з боїв був тяжко поранений, має численні нагороди за бойові заслуги і жодно – за писанкарство. Його писанки сьогодні в провідних салонах світу, він проводить майстер-класи з писанкарства і бере активну участь в усіх форумах писанкарів. Зооморфні мотиви на писанках Олега домінують, а серед них коні й олені, жар-птиці і лелеки, які нерідко набувають казкових форм. Два інші писанкарі вже покинули цей світ і мова йдеть про Тараса Городецького із Червонограда та Сергія Бориса з Косова. Тарас Городецький був свого часу членом журі конкурсу дитячої писанки в Івано-Франківську, до його порад усі прислухалися, він пробував створити щось нове та почав писати травлені писанки, використовуючи при цьому сірчану кислоту, отримав саркому, яка і з’їла парубка. Сьогодні Віра Манько видала чудовий альбом про писанкаря, який має назву “Світ у писанках Тараса Городецького”, а в місті Червонограді діє музей-світлиця Тараса Городецького, який створила українська активістка і писанкарка Юлія Бурко.

Тарас писав писанки душою і серцем, вони випромінювали тепло і радість, здавалось, на них оживають коники і півники, олені і пташки, які ось-ось поворухнуться. Його писанки в моїй колекції завжди нагадують мені про цього обдарованого талановитого парубка.

Сергій Борис, викладач Косівського інституту декоративно-прикладного мистецтва, давав волю своїм творчим бажанням, створював цілі композиції та дійові сцени на писанках із зооморфними мотивами. Він добре знав історію свого краю і України, був завзятим у громадському житті, волонтерив, був добрим сім’янином – батьком трьох дітей і несподівано відійшов у засвіти. Продовжуєм його справи залишилась дружина Віра. Вона також звертається до зооморфних мотивів.

Орнаментальні зооморфні мотиви в українському писанкарстві відображають певну культуру, історичні традиції, флуору на Гуцульщині, Слобожанщині, Поліссі, Поділлі, Покутті, Лемківщині, Опіллі, Бойківщині. Вони ще мало вивчені, і сподіваємося на нові дослідження, які відкриють для нас багато невідомого та цікавого.

"Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів...". Іван Франко

Названі переможці конкурсу «Стежками Каменяра»

Цьогоріч на конкурс надійшло 1070 учнівських робіт із України, Австралії, Канади, Швеції, Бельгії, Великої Британії, які змагалися в чотирьох номінаціях: "Проза", "Поезія", "Драматургія" та "Найкраща ілюстрація до творів Івана Франка", у двох вікових категоріях: 6–11 років та 12–16 років.

"Конкурс "Стежками Каменяра" започатковано у грудні 2017 року. З того часу понад 7 тисяч учнів опинилися в повному Франкового слова і стали невід'ємною частиною тягості поколінь, що єднають минуле, сучасне та майбутнє. Ми як організатори створюємо прозорі та рівні умови для всіх учасників. До складу журі входять відомі театральні діячі, письменники, художники, мистецтвознавці, професори ВНЗ і вчителі, музейники і франкознавці з України та з-за кордону", – зазначила координаторка проекту Ольга Нижник.

За рейтингом балів було визначено переможців у номінаціях "Поезія", "Проза", "Драматургія" і "Найкраща ілюстрація до творів І. Франка" у двох вікових категоріях відповідно. Також свої спеціальні призи підготував для учасників і онук Каменяра Роланд Франко.

Номінація "ДРАМАТУРГІЯ"

У віковій категорії 6–11 років перше місце посіла Кабаченко Мар'я, учниця 5-го класу КЗ „П'ятихатська ЗОШ I-II ступенів“ ВРР ЗО (Запорізька область); друге місце – Пархоменко Уляна, учниця 2-го класу Комишуватської ЗОШ I-III ступенів (Донецька область); третє місце – Гайдар Анастасія, учниця 3-го класу Херсонського Таврійського ліцею мистецтв (Херсонська область).

У віковій категорії 12–16 років найвищий бал отримала ро-

28 учнів стали переможцями щорічного Всеукраїнського літературно-мистецького конкурсу "Стежками Каменяра", метою якого є посилення мотивації у вивчення школолярами творчості Івана Франка через створення творів у різних жанрах.

бота Шатило Софії, учениці 7-го класу Семенівського НВК №1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); друге місце – Чернецька Єлизавета, учниця 8-го класу Семенівського НВК № 1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); третє місце – Черненко Даніель, учень 11-го класу КЗ "Тетіївський навчально-виховний комплекс "Гімназія – загальноосвітня школа I-III ступенів" (Київська область).

Номінація "ПОЕЗІЯ"

У віковій категорії 6–11 років найбільшу кількість балів отримала робота Ковальової Єсенії, учениці 5-го класу Опорного закладу – Остерська ЗОШ I-III ступенів ім. Ю. Збанацького (Чернігівська область); друге місце – Климчук Ілля, учень 6-го класу Радивонівського ЗЗСО I-III ступенів (Полтавська область); третє місце – Острійчук Данило, учень 5-го класу Львівської гімназії "Престиж" з поглибленим вивченням іноземних мов (Львівська область).

У віковій категорії 12–16 років перше місце здобув Коziйчук Богдан, учень 11-го класу ЗЗСО I-III ступенів Сокальського ліцею № 1 ім. Олега Романіва (Львівська область); друге місце – Кущ Евеліна, учниця 8-го класу Кам'янець-Подільської ЗОШ

I-III ступенів № 7 (Хмельницька область); третє місце – Француз Вікторія, учениця 10-го класу Опорного закладу – Остерська ЗОШ I-III ступенів ім. Ю. Збанацького (Чернігівська область).

Номінація "ПРОЗА"

У віковій категорії 6–11 років найбільшу кількість балів отримала робота Бардалим Поліни, учениці 5-го класу Семенівського НВК № 1 ім. М. М. Хорунжого (Полтавська область); друге місце – Юречко Юстина, учениця 6-го класу Ліцею № 51 ім. Івана Франка ЛМР (Львівська область); третє місце – Савенюк Уляна, уч-

ниця 6-го класу Линовицької ЗОШ I-III ступенів (Чернігівська область).

У віковій категорії 12–16 років перше місце здобула Предко Анастасія, учениця 11-го класу Черняхівської гімназії (Житомирська область); друге місце – Ефимов Денис, учень 11-го класу КЗ "Ліцей з посиленою військовофізичною підготовкою "Патріот" (Харківська область); третє місце – Кіріченко Ольга, учениця 10-го класу Токмацької ЗОШ I-III ступенів № 2 ім. О. М. Кота (Запорізька область), та Ревуцька Владислава, учениця 11-го класу КЗ "Краснопавлівський ліцей" (Харківська область).

Номінація "Найкраща ілюстрація до творів Івана Франка"

У віковій категорії 6–11 років перше місце посіла Статівка Ольга, учениця художньої студії "Першій" та Зіньківської районної станції юних техніків (Полтавська область); друге місце – Яцків Вікторія, учениця Центру творчості дітей та юнацтва м. Стрия (Львівська область); третє місце – Арсененко Софія, учениця 3-го класу Драбівської дитячої школи мистецтв (Черкаська область), та Данілін Мирослав, учень 4-го класу Шевченківської ЗОШ-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю (Черкаська область).

У віковій категорії 12–16 років найкращими роботами визнано: перше місце – Школярчук Олександр, учень 11-го класу Великомеліанського НВК "Школа-гімназія" (Рівненська область), та учні 5-ПМ класу Комунального закладу освіти "Навчально-виховний комплекс" № 100 (м. Дніпро). Цьогоріч оргкомітет ухвалив рішення відмовитися від урочистої церемонії нагородження переможців, яка щорічно відбувалася в Києві біля погруддя Івана Франка, у зв'язку з епідемією коронавірусної хвороби COVID-19. Дипломи і призи переможці отримають поштою. Подяки за участь у конкурсі буде надіслано дітям із українських діаспорних родин, які проживають за межами України, а також авторам, чиї роботи увійшли до десятки найкращих у кожній номінації та своїй віковій категорії.

Всеукраїнський учнівський літературно-мистецький конкурс "Стежками Каменяра" було засновано за ініціативи Міжнародного фонду Івана Франка у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, громадською організацією "Львівське товариство" у місті Києві та Львівським національним університетом ім. Івана Франка.

СЛОВО Прогресія

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА" імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІАНОНС

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
РЕєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШІК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvitya@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>
Надруковано в ТОВ "Мега-Поліграф",
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.
Індекс газети
"Слово Просвіти" – 30617

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА – 2021
Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталогі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Листування з читачами —
тильки на сторінках газети.